

Monika,
svätá matka.

*Tento preklad pripisujem
na znak úcty a vďačnosti
svojej drahej mamke.*

Či by si však Ty, Boh milosrdenstva,
pohrdol skrúšeným a poníženým srdcom vdovy...?

V y z n a n i a, V, 9.

MÁRIA FASSBINDEROVÁ :

MONIKA, SVÄTÁ MATKA.

Z nemeckej pôvodiny preložil
ANDREJ LIPKA.

DOMINIKÁNSKA EDÍCIA VERITAS,
KOŠICE, 1946.

Nihil obstat. Košice, 7. II. 1946. Dr. Iosephus Leščák, censor, Imprimatur. Nr. 168/46. Košice, 8. II. 1946.
Msgr. Ioannes Onderúv, vic. gen. subst.

K SLZÁM SVÄTEJ MONIKY.

Slnčné žiarivé ráno v kraji svätého Augu-
stína. Za sebou nechávame Kartágo s jeho
nádhernou katedrálou a vstupujeme po úz-
kom, krútiacom sa chodníku medzi mastixo-
vým krovíom k jednoduchej kaplnke.

Naše oko nadšené pije „zo zlatej hojnosti
sveta“: pred nami priehľadné modré more; na
obzore žeravo červené, pekne sa vinúce skal-
naté pobrežie pri Kap Bon; po ľavej strane
Sidi-Bou-Said, žiarivá biela arabská dedina
na purpurovom podklade; ďalej medzi euka-
lyptami a píniami prekukuje Sidi Drif, jasný
dom kardinála Lavigeriho.¹

V blízkosti leží dojímavé zrúcanisko —
viac ako sto zrútených a prevrátených stĺpov
sedemvežovej baziliky, „slávnej pamäti bisku-
pa Cypriána, ktorý podstúpil mučenícku
smŕť za panovania Valeriána a Galéria, v sku-
točnosti však za panovania Pána nášho Ježiša
Krista, ktorý nech je zvelebovaný na veky“
(akty mučeníkov). Skalnatý výbežok, na kto-
rom stojíme, niesol kedysi jeho pamätnú ka-
plnku.

Naše myšlienky zaletia do časov prvých

¹) Zakladateľ spoločnosti Bielych otcov (1825—1892).

kresťanov a keď na priečelí terajšieho malého domu božieho čítame nezvyčajný nápis:

Lacrymis sanctae Monicae
— K slzám svätej Moniky —

všetka čarovná krása dookola sa zabudne ako obraz vo sne. Pred náš duchovný zrak vystupuje postava svätej matky, ktorá na tom mieste prelievala najhorkejšie slzy svojho života, plného žiaľu.

Osemnásť rokov musela bojovať o Augustína svojimi „zbožnými slzami“, slzami, ktoré pochádzaly zaiste z najhlbšieho zármutku, ale nereptaly proti Bohu, znova zrodila pre večné svetlo svoje dieťa, ktoré upadlo do hriechu a bludu. „Oplakávala ma pred Tebou ako mŕtveho“, píše syn jej slz po svojom obrátení, „a predstavila ma ti na márach svojich myšlienok, aby si prehovoril k synovi vdovy: Mladík, hovorím ti, vstaň! Cirkev, plná nežnej úcty, vybrala preto na sviatok svätej Moniky evanjelium o naimskom mladíkovi.

Nerozlučne je spojené veľmi slávne meno Augustína, najväčšieho starokresťanského mysliteľa, s menom jeho matky. Zaviedla syna na cestu viery a svätosti a sama sa pri tom stala svätou. Ako sa život obidvoch stal jedným jediným, vieme z nepomíjajúceho pomníka, ktorý postavil syn svojej matke vo svojich takých časových „Vyznaniach“ a v ostatných spisoch.²

²) Všetky uvedené miesta ak nie je inakšie poznamenané, sú vybrané z tých diel, čo sú menované v sozname literatúry na str. 88.

O nikom nerozpráva toľko, s takou srdečnou radosťou a s hlbokým dojatím, ako o Monike. I keď nám nepodáva úplné líčenie jej života (bo jeho „Vyznania“ chcú velebiť dieľo božej milosti v jeho vlastnej duši), predsa o nijakom svätcovi mladej Cirkvi nemáme také bohaté a isté zprávy — a to nielen o jej životopise, ale i o životopise jej duše. Azda preto sa nepriviazala k Monikinej postave nijaká legenda. Predsa však v pamäti kresťanstva stojí ako potešiteľný pravzor matky, ktorá sa úzkostlivo stará o svoje dieťa a zachraňuje svoje dieťa. Ale či sa nemôže cítiť jej príbuznou každá matka, či nemôže byť údel matky rovnaký, ako jej?

Dnes sa tešíme, ak u svätých vidíme prežarovať cez rúcho slávy aj ľudskú slabosť. Nasledovať ich sa nám už nevidí nemožným. Augustín, ktorý hovorí o svojej matke s najvrúcnejším pocitom detinskej lásky, nezamlčuje jej chyby a chyby jej povahy. Hoc sa narodila ako kresťanka, musela sa Monika prebojovať v čiastočne ešte pohanskom okolí iba pomaly k opravdivému kresťanskému smýšľaniu. Vidíme ju na predošlom stupni, keď „zmizla síce zo stredu Babylona, predsa však váhavo meškala v jeho okruhu“. Pro, kým vystúpila k onomu najvyššiemu očisteniu a svätosti, o ktorých dáva svedectvo posledný rozhovor s Augustínom niekoľko dní pred jej smrťou, vykonala ťažkú a dlhú cestu utrpenia, oči majúť sústredene obrátené na cieľ, čo žiaril v diaľke.

Životný obraz.

ČAS A OKOLITÝ SVET.

Monikin život trval asi od roku 332 do roku 387. Spadá do konca rímskej ríše. Iba na tomto pozadí sa odkryje jeho smysel úplne.

V roku 312 sa stal cisár Konštantín pánom jej vlasti, severnej Afriky. Odvtedy panoval politický pokoj, prenasledovania kresťanov v podstate prestaly milánskym ediktom (313), ktorý dovoľoval kresťanom voľne vyznávať svoje náboženstvo. Ale Cirkev ešte nevytrhla úplne prednosť pohanstvu. Mnohonásobne sa kolísalo medzi starým a novým náboženstvom. Takmer prirýchlo a nezriedka kvôli pozemskému zisku prijali Afričania kresťanstvo, aby sa im mohlo stať najvnútornejším majetkom srdca. Mnohí nosili Kristovo meno, čo nemohli chápať jeho ducha. Veľké prenasledovania druhého a tretieho storočia, najmä bezpríkladne kruté prenasledovanie za Décia (249—251) a Diokleciána (284—305) videly mnoho ľudskej slabosti, popritom však tiež — a to viac ako v iných krajoch — sväté pohrdanie so smrťou u mocných mužov, ako aj u útlých žien a detí. Nech sa spomenú len slávne mená Cypriána, Perpetuy, Felicity, Maximy, Donatilly a Sekundy.

I keď Konštantín po premožení svojho spolucisára Licínia r. 323 urobil kresťanstvo štátnym náboženstvom, predsa v Afrike ostal ešte všade

značný počet pohanov: kňazi, vysokí úradníci, filozofi, svetáci, a najmä sedliaci a rybári v odľahlých dedinách a starých fenických pobrežných miestach. Ešte v Augustínovej mladosti boli bežné zakorenené pohanské zvyky, neboly zriedkavé hry a výlety na počesť bohov. Na námestiach a uliciach stály ich obrazy, v chrámoch a termách im obetovali. Na tržištiach dokonca predávali obetné mäso. Tvrdý zápas musela viesť Cirkev proti mnohostranným ľudovým poverám, ktoré nikdy asi tak nebudjely, ako v dokonávajúcom staroveku. Ešte ako hipponský biskup sa Augustín sťažuje, že je ľahšie odstrániť sochy bohov z chrámov, ako zo srdc a vyčíta svojim kresťanom, že potajomky chodievajú do domov vykladačov z hviezd a veštcov. Mnohí totiž verili, že svetské veci patria do právomoci zlých duchov, bohov, ktorých pozbavili moci. Napospol pokojné spolunažívanie viedlo k početným miešaným manželstvám.

Len čo sa skončili prenasledovania, vznikly v severoafrickej cirkvi prudké vnútorné zmätky a roztržky. Spôsobily krajine hlboké rany.

Najviac prívržencov mali donatisti (nazvaní tak po kňazovi Donátovi »Veľkom«, ktorý bol ich hlavným vodcom). Tiež v malých mestách bol nezriedka popri katolíckom biskupovi rozkolný biskup. V roku 330 bolo v krajine vyše 200 rozkolných biskupov.³ Donatistický rozkol sa začal v roku 311, kedy časť duchovenstva nechcela uznať nového právoplatného biskupa Cecília

³ V onom čase bolo v pomere k počtu veriacich oveľa viac biskupov ako teraz.

z Kartága a miesto neho si vyvolila Majorína. Osobne Cecíliovi síce nemohli nič vyčítať, no tvrdili, že ho vysvätil zradný biskup — a preto že je jeho svätenie neplatné. Zradcami boli podľa týchto fanatikov všetci tí, čo sa netískali do mučeníctva. Sektári postavili totiž zásadu, ktorú Cirkev vždy zavrhovala: pôsobenie sviatosti závisí od hodnosti toho, čo ju udeľuje. Preto pri kňazoch, ktorí sa k nim pridali, opakovali vysviacku a pri všetkých ostatných krst. Donatisti vzdorovali snemom, ktoré zamietly ich náuku, ako aj cisárovým výnosom, ktoré vydal proti nim. Najneblahejšia bola na roztržke jej sociálno-revolučná povaha: utláčanie početní roľníci, s ktorými sa zle zaobchádzalo, prešli vo veľkých zástupoch k donatistom a ťiahli v divých bandách po krajine, plieniac, páliac a vraždiac. Skoro sto rokov, ak odhliadneme od krátkych prerušení, trval neblahý zápas medzi donatistami a katolíkmi.

Aj Tagasta, Monikina otčina, sa pridala k donatistom, ale roku 349 po sneme v Kartágu ju cisár Konstancius prinútil prijať starú vieru. A tak Augustínova matka bola vo svojej mladosti svedkom onej strašnej roztržky. Ona sama náležala »pravovernému domu, bola verným údom Cirkvi«.

Monika bola Afričanka; jej meno (správnejšie: Monnika) sa vyskytuje iba v numidských nápiso-
ch. Bola teda potomkyňou hrdých Numid'ano-
v,⁴ ktorí po dlhé roky vzdorovali za kráľa Ju-
gurtu Rimanom (111 až 105 pr. Kr.).

⁴ Podľa najnovších výskumov sa zdá, že boli ariánmi.

Odporujúce si povahové zvláštnosti severných Afričanov: horiaca vášnivosť a chladné rozumové uvažovanie, dôstojná vážnosť a veľká čulosť mysle, triezvosť a nemravnosť, hmotárstvo a mysticismus, otrocká podriadenosť a túžba po moci, mravná veľkosť a úbohá slabosť, sú verným obrazom ostrých protikladov kraja.

Krásne rozlohy, bohaté na lesy a vodu, sýte zelené úrodné údolia pri riekach, neútešené náhorné roviny, osamelé vrškovaté stepi, holé alebo striebrozelenými olivovníkmi porastlé kuželo-vité vrchy, divo rozoklané skalnaté rozsadliny ležaly medzi modrými vlnami mora a červenohnedými pieskovými násypmi pustatiny bezprostredne, často drsne vedľa seba. Len trasúci sa žiarivý lesk afrického slnka zjemňoval drsnosť.

Stará Tagasta ležala pri Nedžere, najväčšej rieke severnej Afriky, medzi Kartágom a Hippo, tam kde kedysi Rimania a Kartaginčania vybojovali rozhodný boj. Na jej mieste sa rozprestiera dnes alžírské Soukh-Ahras, pokojné vidiecke mestečko s jasnými uličkami a oslepujúco bielymi olivovníkmi zatienenými domami. I keď o vtedajšom rímskom meste svedčia len skromné, pieskom napoly zasypané zrúcaniny, predsa však krásna poloha na náhornej rovine, obklúčenej zelenými vrškami, zostala tá istá. A deti oných ďalekých čias sa akiste veselo ihraly na bujných, kol-dokola bielymi astrami pokrytých lúkach ako dnešné.

Široký, jasný a prežiarený obzor ohraničovali na severe husté borové lesy a lesy s kôrkovými dubmi. Smerom na juh prechádzal úrodný milý kraj poznenáhlu v nevľúdnou pustatinu. Naproti

tomu strana, obrátená k moru, za Bongie a Hippo, je márnотratne plná a mäkkej veselej krásy.

Tagasta mala v časoch Moniky rímske mestské právo, ako vysvitá z jediného ešte zachovaného nápisu. Ležiac na križovatke viacerých rímskych ciest, nebolo to bezvýznamné obchodné mesto. Tam sa vymieňalo od tiahnucích karaván obilie, víno, mramor a drahocenné drevá za stádo dobytky, kože datle a tovar zo slamy.

Tagasta nebola dajaké obzvlášť krásne mesto; ale mala predsa svoje námestie — fórum — s kúpeľami, vykladanými mozaikou, nymfeum (kúpele s plavárňou), stĺpami vyzdobené divadlo, ba dokonca i amfiteáter.

MLADOSŤ.

— *Bola vychovávaná vo veriacom dome v duchu a v náuke Kristovej.* — *Vyznania, 9, 8.*

Monika sa teda narodila v Tagaste okolo roku 332. O vonkajších pomeroch jej rodiny podávajú *Vyznania* nie veľa správ. Chýbalo bohatstvo na pozemské radosti. Augustín viackrát vyzdvihuje, že vyšiel z jednoduchých pomerov. Istý blahobyť tam predsa bol, bo vieme aj o viacerých slúžkach (otrokyňách alebo prepustených). Často vyprávala Monika synovi o svojej mladosti, pri čom nezamlčovala svoje malé dievčenské nectnosti. Plná vychovávateľskej múdrosti ukazovala pokorne a otvorene svoje vlastné slabosti tomu, čo bojoval s mnohými nebezpečnými vášňami, aby mu dodala odvahy do boja.

Zdá sa, že väčší vplyv mala na malú Moniku

stará slúžka, ako rodičia; tú pre jej vek a jej znamenitú povahu kresťanské pánstvo malo v úcte. Veľmi horlivo ujala sa dcér svojho pána, ktoré sverily jej starostlivosti. So svätou prísno-
sťou im zabraňovala niečo, ak bolo treba, a učila ich múdrou skúsenosťou. Tak nedovoľovala im, aby pily čo len vodu, i keď pociťovali prudký smäd, okrem hodín, kedy jedly pri rodičovskom stole. Aby predišla zlému návyku, často im hovorievala: Teraz pijate vodu, bo nemáte naporúdzi víno. Ale len čo sa vydáte a budete mať pod sebou sklad potravín a pivnicu, potom vám voda nebude dobrá, zvyku piť sa však nezrieknete. — Takýmto poučovaním a pohľadom, ktorým dávala svoje rozkazy, mala na uzde žiadosti útlej mladosti a navykala dievčatá i v smäde mať mravnú mieru, aby neslušné im nerobilo rozkoš.

Monika jednako našla nepozorovane radosť z pitia vína. Často ju posielali rodičia, aby doniesla vína z bočky. Keď naplnila džbán, obyčajne si usrkla, prv, než naliala do fľaše víno. Len celkom málo, bo sa jej protivilo viac si upiť. Nerobila to tiež z pijanstva, ale z mladickej nerozmyslenosti, ktorá sa prejavuje vo všelijakých kúskoch a preto ju dospelí potláčajú. Pretože však denne si upila o dúšok viac, pomaly sa jej to stalo tak zvykom, že nakoniec za každým vypila smädno temer plný pohár.

Ale Boh, ktorý je prítomný, ak otcovia a matky a vychovávatelia sú neprítomní, vystrel svoju spásnu ruku nad dieťaťom a zachránil ju pomocou svárlivej slúžky; bo On vie urobiť dobro na ošoh duší i pomocou zvrátených ľudí. Táto slúž-

ka, čo chodievala s Monikou k bočke s vínom, dostala sa s ňou istého dňa do hádky a v zlosti jej nadala do »korheľov«. Mladá pani považovala nadávku za spásonosné napomenutie, zhnušil sa jej ošklivý zvyk a naskutku ho odložila. — Čerstvo a živo sa na nás díva Monikin obraz z tej zprávy jej syna.

Veľmi dôležitým pre jej ďalší život bolo, že bola zvyknutá tak skoro na opanovanie seba samej. Stará slúžka pretrpela posledné prenasledovanie kresťanov a mala ešte v pamäti obrazy hrôzy a svätej oduševnenosti. Vyprávala zvedavo počúvajúcim o mučeníkoch z ich vlasti, najmä o Felicite a Perpétue, o svätých ženách a matkách z Kartága — a tak rozplameňovala v duši dieťaťa oheň viery.

Pravdepodobne navštevovala Monika katechumenskú školu, ktorá bola na výške, ako sa dá zo spisov Augustínových uzatvárať. Jej neskoršie rozhovory so synom a jeho priateľmi neprezrádzajú len jej prirodzenú múdrosť a životnú zrelosť, ale aj školenie ducha. Latinčinu, ktorá bola v onom čase skoro rozšírenejšia v severnej Afrike ako púnka materinská reč, ovládala dokonale.

Dieťa, vystavené všelijakým zaliečaniam, vyrástalo v otcovskom dome, ktorý strážil Boh, — v duchu a vo výchove Kristovej — na zbožné a mravné mladé dievča, čo sa vždy usilovalo »odplácať rodičom ich lásku«. Augustínove slová: — Bola vedená viac Tebou, o Bože, k podriadenosti voči rodičom, ako ju rodičia vychovávali Tebe — poukazujú už na zvláštne vedenie božie milosťou.

MANŽELSTVO.

— *Vy, ženy, buďte poddané svojim mužom, aby, ak niektorí odporujú slovu, boli získaní správaním sa žien bez slova* —
1 Pet. 3, 1.

Keď došla Monika do veku, kedy bola súca na vydaj, vzal si ju za ženu oveľa starší, ešte pohan, Patricius. Meno je síce rímske, zato však nedokazuje, že ten, čo ho nosil, bol rímskeho pôvodu; v severnej Afrike bolo totiž oddávna u domorodých vo zvyku prikladať si rímske mená, a tým často súčasne, či právom alebo neprávom, aj hodnosť rímskeho občana. Uzatvárajúc podľa jeho vášnivej, smyselnej povahy, bol Patricius najskôr Afričan.

Hoc mal dosť veľké služobníctvo, nemal nijaké bohatstvo, bol však členom »veľmi osvieteneho magistrátu« v Tagaste (ako hovorí starý nápis, o ktorom sme sa už zmienili). Jeho vážene postavenie, tak sa zdá, pohlo rodičov k manželstvu, ktoré nás privádza v úžas. Ak pozrela Monika na svoj nový život, spoznala, že »milostný dar vospolnej lásky bol síce veľký, zato väčšie bolo otroctvo«. — V búrkach toho manželstva potlačovala Monika rýchlo vznetlivé správanie sa, aby mohla bojovať najlepšimi zbraňami ženy: nezmeniteľnou, veľkolepou, tichou láskou a trpezlivosťou, ako aj tvrdou, jej národu vlastnou vytrvalosťou, ktorá sa nedá znechutiť nijakým odporom a nijakou prekážkou.

Augustín nám dovoľuje nazrieť trocha do spolunažívania svojich rodičov, ktoré bolo obrazom mravov tých čias. — Celý dom s jedinou výnimkou otca bol kresťanský. — A tak bolo Monike

hneď od začiatku odopreté manželské šťastie, spojenie manželov v Bohu, a spoločné úsilie po svätosti. Preto veľmi trpela, že nemôže dať svojmu manželovi nič zo svojho vzácneho pokladu, z pravej viery. Zdá sa síce, že jej Patricius neprekážal vážne vykonávať náboženské povinnosti, a v kresťanskej viere vychovať dieťky; no jednako nebol jej pri tom nijako nápomocný, a tak povstávaly, ako to v podobných prípadoch býva, mnohé srážky. Sama, alebo sprevádzaná slúžkou, musela sa Monika zúčastniť bohoslužieb, navštíviť chudobných a rozdeľovať almužnu. Okrem pôstnej doby boli v každom týždni tu až štyri pôstne dni. Keď Patricius si pozval práve vtedy hosťov, tak mu bolo správanie sa jeho manželky prirodzene trápne. Vo vigílie veľkých sviatkov strávila časť noci v bazilike. Pravidelne, pravdepodobne každú sobotu, išla s priateľkami na hroby svojich zomrelých alebo k »pamätníkom«, k pamätným miestam mučeníkov. Podľa zvyku, ktorý v afrických cirkevných obciach nebolo možné vykynožiť a ktorý pochádza z pohanských pohrebných hostín — karov —, si posadaly okolo hrobu a nábožne, sobrane jedly a pily na počesť mŕtvych. V košíku mala Monika pri sebe pečivo, chlieb a vodou pomiešané víno, z čoho všetkým dačo udelila. Zatiaľ čo také hostiny viedly k veľkým výtržnostiam a preto Cirkev proti nim brojila, »ona hľadala nie pôžitok, ale len nábožnosť«. Veľmi vodou smiešané a nosením sem-tam nechutné víno pila so svojimi sprievodkyňami v celkom malých dúškoch. A stačil jediný pohár, hoci navštívila niekoľko hrobov.

Monika slúžila prchkému, no jednako dobro-srdečnému mužovi, — hoc ona bola lepšia, ... ako svojmu pánovi, bo tak od nej žiadal Boh. Vedela, že nesmie sa protivíť hnevajúcemu sa človekovi ani skutkom ani slovami. Keď sa vyzúril, využila príležitosť ospravedlniť, čo urobili, ak on sa pre ňu rozhneval. — Jej pokoj, vybojovaný ustavičným sebaovládaním, bol silnejší, ako jeho vášnivá prudkosť.

Mnohé ženy, čo mali miernych manželov a predsa niesly stopy po bití, dokonca i na tvári, sa čudovaly, že Patricius nebil svoju ženu, hej, že sa obidvaja nerozídu v domácom spore čo len na deň. Ak tie ženy zvaľovali vinu na svojich mužov, tak im Monika namietala, že vinou sú viacrazy ich jazyky a žartovne dodávala napomenutie, aby sa považovali za služobnice svojich mužov, ako ona robí, a aby sa nestavali na odpor.

Kvôli pokoji zniesla Monika dokonca aj hojnú neveru svojho ľahko vzplanúceho muža s mlčiadou trpezlivosťou, i keď preňho potajomky plakala. Dôverná nádej, že Boh povedie i jeho v svojom milosrdenstve ku kresťanskej viere a tým k zmene jeho života, jej bola najlepšou istotou. Horlivo sa modlila za jej sverenú dušu a usilovala sa získať Patricia, súc pamätlivá napomenutia svätého Petra, získať pre Boha bez slova, ale len svojím čistým a statočným správaním sa. Pretože ju jej muž najmä pre jej cudnosť »s úctou miloval a obdivoval«, bol ich manželský život predsa len pekný.

Testiná sa dala popudíť proti nej našuškávaním zlomyseľných slúžok. Monika si ju cele získa-

la svojou milou úslužnosťou, vytrvalou trpezlivosťou a miernosťou. Udávačky na želanie jeho matky potrestal Patricius, a v budúcnosti ani jedna sa už neodvážila rozprávať starej panej o novej panej dačo zlého. Obidve však strávily svoj život v mysliteľne šťastnej shode.

Ešte jednu zvlášť milú, ale veľmi ťažkú a zriedkavú ctnosť sa naučila Monika už v tom čase od Boha, — svojho vnútorného učiteľa — v škole srdca: Kde len mohla, vždy sa ukazovala ako utišovateľka rozdvojených a znepriatelených srdc. Keď mala počuť trpké slová, v ktorých jedna strana vyšla proti druhej, tak nikdy nedonášala — ako to robievajú mnohí ľudia — nepriateľke dačo inšie, ako to, čo bolo vhodné na smierenie. — Monika bola nábožná o bohatá na dobré skutky. Ale vo svojej viere a v úsilí o ctnosť stála vtedy iba na začiatku svätosti. — V srdci mojej matky — hovorí Augustín — si už začal, ó Bože, stavať si chrám a zariaďovať si svoje sväté bývanie.

Asi po dvadsaťročnom manželstve zomrel Patricius. Monika ho konečne, krátko pred jeho smrťou, získala pre Boha. — »A teraz už nemusela na ňom oplakávať, čo predtým trpezlivo znášala, bo sa stal veriacim.«

A tak jej zažiarilo na malý časový úsek úplné šťastie v jej manželstve. Požehnaný koniec dlhého boja o dušu muža, radostná nádej, že ho znova nádej na druhej strane tmavej brány smrti, zmierňovala jej žiaľ. Aby raz čakala na jeho strane zmŕtvychvstanie, dala si urobiť hrob pri jeho.

Bola by neútešne zarmútená, keby jej bol dakto predpovedal, že ďaleko od vlasti, v cudzej krajine nájde svoje posledné bývanie.

MATERSTVO.

— *Plačúc rozsievali semeno a s radosťou si prinášali svoje snopy,* — Ž. 125.

Poznáme tri deti Monikine: Augustína, Navigia a dcéru, ktorá sa volala podľa legendy Perpétua. Či bolo i viac súrodencov, alebo či jedno alebo druhé dieťa skoro umrelo, nevieme. Navigius žil po obrátení Augustínovom s ním a s matkou v Miláne, Kassiciaku a Ostii. Jeho tichý obraz ako tieň sa prediera dakedy cez spisy jeho veľkého brata. O dcére sa Augustín zmieňuje zbežne v jednom liste, ako o »vdove, čo Bohu slúži«. Possidius, biskup z Kalamy, jeho priateľ a prvý životopisec, podáva krátku zpravu, že bola predstavenou domu pre panny, ktorý založil Augustín v Hippo. Viedla nábožné ženy a panny starostlivo a láskavo, v trpezlivosti ich vzdelávala a vychovávala podľa ducha dokonalosti evanjelia až do konca svojho života vo všetkej svätosti. Navigius a Perpétua boli ozdobení podľa nábožného zvyku titulom svätosti. Ale i pre ne musela dakedy znášať ťažký žiaľ, ako vyplýva z krátkych slov Augustínových: — Pre svoje deti ležala zakaždým nanovo ako by v pôrodných bolestiach, ak sa odchýlili od Tvojej cesty, ó Bože! — Pamiatka obidvoch je zatemnená žiarivým leskom ich brata.

Aurélius Augustín, Monikin miláčik, ale i dieťa bolesti, sa narodil 13. novembra 354. Matka

mala vtedy 22 rokov. Od tej chvíle jej život viac a viac prechádzal do jeho. Preto musí byť v tomto životnom náčrte reč o ňom skoro toľko, ba miestami ešte viac, ako o Monike. Matka naozaj stojí v tóni syna.

Vylíčenie vnútorného a životného spojenia obidvoch nemôže celkom dosiahnuť to, o čom svedčí sám syn, hoc i on priznáva: — Nevieť vypovedať, akou láskou ma milovala. — Augustín bol veľmi jemné a vznetlivé dieťa, ako vôbec po celý svoj život musel trpieť pod slabým telom. Láska matkina voči nemu má iste už v tom dôvod. Neodovzdala ho dojkám; — »s radosťou mu darovala i osviežujúce mlieko, pokrm kojencov.«

V onom čase bol rozšírený zlozvyk najmä v Afrike, odkladať krst na tak dlho, ako len bolo možné, ba i na smrteľnú posteľ, aby mohli vojsť hneď do neba, v plnom účinkovaní sviatosti. Tiež sa hovorilo, že hriechy, spáchané po krste, sú ťažšie, ako prv spáchané a že preto musí sa konať viac cirkevné pokánie. Predsa nás však udivuje, že tiež Monika, »ktorej všetka nádej spočívala v Bohu«, nespoznala jasne cenu sviatosti krstu pre život duše. Myslela len na odpustenie hriechov, nie na začlenenie pokrstených do tajomného tela Kristovho, na vliatie troch božských ctností, základ kresťanského života. Keďže predvídala, v akom rozsahu a s akou silou bude ohrožovať Augustína po uplynutí chlapčenského veku príliv pokušení, dala ho zapísať do počtu žiakov, čo sa pripravovali na krst. Dostal na čelo znak kríža a symbolickú soľ na pery. — »Ó koľko bolo by lepšie, ó Bože«, — píše Augustín

v bolestnej sťažnosti, — »keby sa o budúcnosť a spásu mojej duše moji s tvojou milosťou boli viac starali!«

Krst sa mohol udeliť vtedy, keď čakaťel' krstu dostal potrebné poučenie alebo bol v nebezpečenstve smrti. Augustín rozprával o svojej ťažkej nemoci v mladosti, kedy sám snažne oň prosil. »Ty, ó, Bože, vieš, bo už vtedy si bol mojím strážcom, ako horlivo a s akou vierou som žiadal krst tvojho Pomazaného, môjho Boha a Pána, od nežnej a láskavej mojej matky a nás všetkých, od tvojej Cirkvi. A keby sa moja telesná matka, ktorá nosila ešte s väčšou láskou v čistom srdci moju večnú spásu s veriacou myslou, bola viac namáhala dať mi udeliť spásne sviatosti, aby som bol, vyznávajúc Teba, Pane Ježišu, obmytý na odpustenie hriechov, nebol by som hneď znovu vyzdravel. Preto odsunuli moje očistenie.« Teraz však sa matka neodvážila vystaviť nebezpečenstvu hriechu po krste chlapca, náklonného k smyselnosti a ktorý sa dal ľahko zviesť.

Ale Augustínovo túžobné požadovanie spásnej sviatosti ukazuje, ako hlboko a vrúcne ponorila sa do jeho chápaného detského srdca zárodok viery. »Už ako chlapec«, píše, »som počul o prisľúbení večného života, ktorého sa nám dostalo pokorením nášho Pána a Boha, ktorý sostúpil tu k našej pýche... Tiež otec, neveriaci, aký vtedy bol, mi neubránil veriť v Krista.«

S božou pomocou previedla nábožná, hoci taká povolná, matka, kresťanskú výchovu svojich detí. Jej horlivá námaha smerovala tam, aby im bol Boh otcom viac, ako pohan Patricius. Ale

neskoršie sa Augustínova kresťanská výchova ukázala vonkoncom nedostačujúcou. Pre rozličné vyznanie chýbalo jednako v rodičovskom dome náboženské ovzdušie, ktoré je pre výchovu detí potrebnéjšie, ako slovo a poučovanie. Dlhý čas nevystúpila Monika proti vplyvu nekresťanského okolia. Čoskoro zbadal Augustín hlbokú priepasť medzi napomínaním matkiným a konaním otcovým, a Patriciov príklad neostal bez zlého vplyvu na kolísavú, rozštiepenú chlapcovu dušu, ktorý skoro pociťoval vo svojich údoch zákon, ktorý odporoval zákonu ducha.

I keď sa už skoro vyrútil naň iný svet a zaujal jeho telo a dušu, meno Spasiteľovo sa mu zdalo také veľké a vznešené, že každé iné, tiež také žiarivé, pred ním vybledlo. Keď čítal v neskorších rokoch dielo rímskeho rečníka a filozofa Cicerona, »Hortenzius«, ktoré je teraz už stratené, opanoval ho znova silný pocit: — Nachádzal som v onej knihe zaľúbenie, rozpálil som sa a horel som. Len to udúšalo moje nadšenie, že som tam nenašiel meno Krista. Bo, Pane, z Tvojho milosrdenstva moje mladé srdce vsalo už s materinským mliekom meno môjho Vykúpitela, vtlačilo sa do mňa, a kde chýbalo to meno, mohlo to byť aj dačo akokoľvek učené a krásne, ako len chcelo, nemohlo ma cele zaujať.«

Láska ku Kristovi bolo dedičstvo, ktoré nemožno stratiť a ktoré Monika dala synovi. Vo všetkých poblúdeniach svojho hriešneho života ostáva povďačný svojej matke — a tu je jej najväčší význam v kresťanskom hlbokom základe. Nikdy ho neopustí viera v jestvovanie Boha a

v riadenie božie. Boh stojí už na začiatku života dieťaťa a konečné obrátenie muža bude len návrat k nemu. Matka k tomu pripravuje cestu modlitbou a slzami, obeťami a bojami, prosbami a tichosťou.

No najprv vystúpi pre Moniku do popredia čisto prirodzená starostlivosť: školenie veľmi nadaného chlapca. Či sa nevodí práve tak mnohým nábožným matkám, ktorým večná spása detí istotne leží na srdci? — Vo vrelej ctibažnosti umožniť svojmu synovi za každú cenu všestranným »vznešeným« vzdelaním žiarivú životnú cestu rečníka, alebo učiteľa rečníctva, plnú výhliadok, sa Monika vonkoncom shodovala s Patriciom. Či nepočuli, že rétori sa stali najvyššími štátnikmi a že si získali slávu a majetok? — Či sa nestal jeden, tiež Afričan, vychovávateľom cisára Marka Aurélia? A inému, Viktorinovi, postavili dokonca v Ríme i sochu na rímskom форуме! Akú budúcnosť si tu mohli vymalúvať pre Augustína?

Niekoľko rokov navštevoval ľudovú školu v rodnom meste. Chlapec, čo sa rád ihral, nebol nijako vzorným žiakom; mal »odpor proti vedám«. Mechanické, len pomaly dopredu postupujúce vyučovanie nudilo jeho čulého ducha. »S nevôľou som znášal nátlak vyučovania, a predsa nátlak mi bol dobrý.« Veľmi prísny poriadok — často ho mocne zbili — neprispel na pozdvihnutie jeho učenlivosti.

Ešte po štyridsiatich rokoch porovnáva učiteľovu palicu s nástrojami, ktorým mučili prvých kresťanov. S detskou dôverou sa modlil usužovaný chlapec k Bohu, aby ho predsa ušetril

trestov. Keď potom nebol doma vypočutý, plakával, pri čom dospeli, ba i jeho rodičia, ho na jeho veľkú bolesť vysmiali. I jeho matka mala málo porozumenia v tom prípade pre citlivé dieťa, ako to zodpovedalo všeobecnému ponímaniu jej doby.

O čo krajšie, ako škola, sa videly chlapcovi hry s loptou a o orechy, radostné blúdenie po poli a v kroví, lapanie ľahkookrídleného lesklého vtáka, a pôvab života na uliciach. Ako ho lákaly rozprávky, povesti a príhovorky!

Augustín rozpráva o samopašných kúskoch, o rozkoši zo zápolenia a o vrelom túžení po divadlách, »krátkochvíľa dospelých«, ktoré sa vo vzrušenej žiadostivosti usiloval napodobňovať. Malými darmi, ktoré ukradol z pivnice a kuchyne, usiloval sa získať si spoločnosť priateľov. Hoc úzkosť a klamstvo nenávidel z hĺbky srdca, »klamal rodičov, vychovávateľov a spoločníkov neprestajnými výhovorkami« v márnivom úsilí vyznamenať sa.

Patricius sa nad tým zasmial. Prináležal on asi k tým, čo dávali chlapcovi zásadu — žiť predovšetkým zemi a dosiahnuť vo svete štebotavým umením česť a bohatstvo. Aj Monika žičila svojmu miláčkovi, ale inou cestou. Zarmucovala sa a zlostila sa pre jeho chyby, napomínala ho, aby sa polepšil a hrešievala ho, ak ho pri nich prichytila. Ale v prílišnej zhovievavosti odhliadla od iných trestov, hoc nemala vôbec nič proti prílišnej prísnosti v škole. Tým viac nás udivuje, keď myslela s povďačnosťou na svoju prísnu vychovávateľku. A tak skoro začala strácať vplyv na nestáleho chlapca.

Keď dvanásťročný vychodil ľudovú školu, poslali ho na gymnázium do Madaury, ktorá bola vzdialená niekoľko hodín cesty. Madaura so svojimi stĺpovými chrámami, triumfálnymi oblúkmi a halami, bola oddávna strediskom rímskej kultúry, kde prekvitaly vedy a umenia. Či nás udivuje, že Augustínova duša, smädná po kráse, »prilipla ku prachu stvorenia«? S veľkým zápalom sa zahrúžil do básnických diel. K ne-skrotnej rozkoši z hier pristúpila horúca ctibažnosť, vyniknúť, povzniesť sa, vyšvihnúť sa; páčiť sa učiteľom a spolužiakom bolo preňho vtedy »najvyšším životným pravidlom«. Tak sa dal strhnúť k nečestnosti v hre a k opovrhovačným rečiam o iných. Za každú cenu chcel sa stať stredom kruhu spoločíkov. Mohol byť voči nim plný milej, strhujúcej srdečnosti, stal sa však pri najmenšom odpore prchkým. Budúci opanovateľ duší vyskúšal už tiež moc svojich slov na nich.

Augustín sa stýkaval bez rozdielu s pohanmi a kresťanmi a rád sa zúčastňoval na roztopašných, smysly očarujúcich pohanských slávnostiach. »Mával som radosť v ohavnostiach, ktorých sa dopúšťali ľudia v hrách na počesť bohov a bohýň.«

Keby ho bola matka pri tom videla! Kým zo začiatku, pamätlivý jej snažných napomínaní, pamätal na to, zachovať si život nepoškodený, zatemňovala v ňom neviazane prepukujúca smyselnosť vždy viac a viac jeho vnútorné svetlo pre nadprirodzené hodnoty, ktoré boly Monike drahé. »Sostupoval som do hĺbky nízkeho krásna a nachádzal tam uspokojenie.« Keďže i učitelia sa pridržovali z väčšej časti starej viery v bo-

hov, bolo celé okolie málo priaznivé kresťanskému mladíkovi živej obrazotvornosti a horúcich túžiacich smyslov. A tak sa stalo, že sa viac a viac vzdaloval od kresťanskej viery a jej najdôležitejších požiadavok. V »svešla sa šťítiacom ľúbostnom zaliečaní«, do ktorého sa jeho srdce ani nezamiešalo, márnil svoje mladé sily a hanbil sa, ako zaostával za svojimi priateľmi v hanbe. Preto vymýšľal neresti, aby sa z neho nevysmievali ako zo slabocha.

Keď mal šesťnásť rokov, dokončil Augustín štúdiá v Madaure. »Teraz mali zohnať prostriedky na pobyt vo vzdialenejšom Kartágu, pri čom sa otec viac radil svojej ctižiadosti, ako svojho majetku... Ako sa ja vyvíjam a ako je postarané o moju čistotu, o to sa môj otec nestaral vo svojej obchodníckej horlivosti,« sťažuje sa neskôršie. »Mal som byť vzdelaný a výrečný. Bol som však zdivočelý, bo som odľahol roľu svojho srdca zpod tvojej ochrany a starostlivosti, ó, Bože môj!«

Kým sa zohnaly peniaze na vysokoškolské štúdium s pomocou istého veľkodušného priaznivca, bohatého Romaniána z Tagasty, musel Augustín stráviť skoro rok v rodičovskom dome v záhaľke — a to práve v najrozhodnejšom a nebezpečnom prechodnom veku z chlapčenského do mladického veku.

So smútkom a ľakom pozorovala Monika telesnú a duševnú zmenu, ktorá sa s ním diala. Predsa mu prenechala, ako i otec, úplnú slobodu v hrách. Preto i na ňu sa vzťahuje Augustínova výčitka vo Vyznaniach: »Miesto aby predošlé prísne vedenie na uzde múdro zmierňo-

vali, tak voľne ho nechali vyraziť, že som po-
behoval vpravo a vľavo.« Horúci oheň jeho
africkej vlasti a otcovské dedičstvo začaly v
ňom pôsobiť, plné tajomnej sily. S jednako sta-
rými rozpustenými súdruhmi viedol život divo
prekypujúcej mladíckej rozkoše a hriechov.
Ihrali sa, hýrili, túľali sa, nezriedka trávievali
noc na verejných miestach a vzbudzovali zlosť
a pohoršenie. Čo zmohly slová ustarostenej Mo-
niky proti skazonosnému vplyvu nepravých pria-
teľov? »Trne zlej žiadostivosti« premenily cel-
kom Augustína. Otec vo všetkom videl len mla-
dicku streštenosť a tešil sa zo svojho syna, čo
dozrieval v mužskosť. Ale matka »sa triasla v
úzkosti a v svätej bázni a bála sa o mňa mýl-
nych ciest, po ktorých sa všetci uberajú, čo sa
k tebe obrátia chrbtom, ó, Bože, a nie tvárou«.

Videla nové nebezpečenstvo preňho a v ne-
ustálej horlivosti ho napomínala k čistote. Ob-
zvlášť ho zapríisahavala, aby sa chránil cudzo-
ložstva. Ale ani jedno z jej slova »božích slov«,
ktoré sa vždy ozývaly v jeho ušiach, nevošlo do
jeho srdca. Ticho ju odbavil »starobabským
táraním«. Proti svojim úzkostlivým prosbám a
svojim slzám myslela Monika ešte aj teraz na
prvom mieste na pozemské šťastie svojho syna.
Podľa krajového zvyku bol by si mohol hľadať
oporu už vtedy v kresťanskom manželstve. Ona
sa však obávala, že predčasný sňatok azda po-
škodí jeho životnej ceste; preto nenaliehala na
to. »Zanechala to zo strachu, že sa putá manžel-
stva stanú prekážkou pre jej nádeje na vzdelá-
nie a učenosť, čo rodičia veľmi zdôrazňovali«;
otec z márnivosti, matka tiež, bo sa nazdávala,

že ho štúdiá povedú k Bohu. (Tak aspoň uzatvára Augustín, rozpomínajúc sa, z pováh obidvoch.)

S úzkostlivým, chvejúcim sa srdcom dovolila Monika odísť synovi do Kartága. Čo sa z neho stane vo veľkom meste? Či tam azda nestratí celkom vieru? Ale neurobila nijaký pokus zdržať ho.

»Prišiel som do Kartága,« píše Augustín o niekoľko rokov neskôršie. V tých slovách sa ešte jemne chveje obdiv malomeštiaka pre africký Rím. Nové Kartágo, ktoré Augustus znova vystavil, súťažilo s Rímom, Antiochiou, Carihradom a Alexandriou v ligote a bohatstve. So žiariacou nádherou svojich víl, chrámov, palácov, térm, divadiel, svojou nádhernou polohou pri opálovom »sfa tisícmi závojov pokrytom mori«, svojím okolím záhrad, s vodami striebrolesklými, svetlom prežiarenými rovinami a modravými vrchami, svojím pestro miešaným obyvateľstvom, svojím bujným zmäkčilým životom, svojimi telesnými a duchovnými rozkošami bolo jedným z najopantanejších a z najzvrhlejších miest pohan-ských čias.

Smyselný a po kráse túžiaci mladík podľať naozaj jeho čarom, bo nemal nikoho, čo by ho mohol viesť a mu poradiť. Romanianus ho síce podporoval peňažnými prostriedkami a priateľsky sa ho ujal, ale nebol vodcom pre takú povahu. Vášeň pre hry a divadlo opanovala celkom Augustína. »Ešte síce nemiloval, ale túžil po tom, aby miloval... Milovať a byť milovaný« sa mu čoskoro videlo ako jeho uctievaným básnikom sfa hlavný cieľ života. Vrhol sa do lásky s celým vášnivým ohňom svojej po-

vahy, tušiac nejasne, že nijaké stvorené svetlo ho nemôže uspokojiť.

Práve tak, ako mnoho iných, viedol otvorene nemravný život. Ako aj by mohol odporovať vo »Venušinom Kartágu« (Carthago Veneris), kde »so všetkých strán okolo neho hučalo nerestné obchodovanie s láskou«, kde uctievali starú fenickú bohyňu Thanit pod menom »nebeskej panny« (Virgo caelestis) službou smilstva!

O týchto rokoch píše Augustín s hrôzou a s odporom; predsa však možno predpokladať, že po svojom obrátení v niečom zveličoval z pokory a skrúšenosti svoju zvrhlosť. Donatistický biskup Vincentius si naň po tridsiatich rokoch spomína ako na mladíka, oddaného štúdiu, usilovného, mravného. Na každý pád opatroval si vždy vonkajšie slušné správanie, odvrátil sa od »takzvaných rušiteľov, čo drzo striehli na mravnosť neskúsených« a pridal sa k malému kruhu priateľov, z ktorého získal navždy dvoch zo svojich žiakov: energického, praktického Alypia a jemného, šľachetne smýšľajúceho Nebridia, ktorí boli ako on horliví hľadači pravdy. Obidvaja spolu prežívali jeho stupňovité obrátenie, dali sa prijať do Cirkvi a mali obzvlášť srdečný pomer k Monike.

Pomaly sa prebudilo Augustinovo srdce k láske k ženám. Žil v zakázanej spoločnosti s veľmi milovanou dievčinou z nízkeho stavu, ktorej bol verný štrnásť rokov.

»Čo ako upadol do hriešneho života, do biedy hriechov, božie milosrdenstvo ho zďaleka

obkľúčovalo a chránilo ho, aby sa celkom nevyžil« v smyselných rozkošiach. Patriciov syn akiste zdedil od matky vôľu k duchovným veciam. Neúnavne bažil, ako ten, čo má smäd po prameni pravdy a bojoval o mravnú silu. S neuveriteľným zápalom srdca túžil po nesmrteľnej múdrosti. Kým čítal dielo »Hortensius«, ktoré ho hlboko dojímalo, a v ktorom bola reč o láske k skutočnej múdrosti, sám si ešte neuvedomujúc, po prvýkrát zatrepotal krídlami, aby sa odpútal od pozemského a vzlietol nazpät k Bohu. Ak čítal o pravde a jej nepomíjajúcej kráse, ozvaly sa napolo zabudnuté hlasy v jeho duši. Či mu nerozprávala zbožná matka v dňoch jeho mladosti o Kristovi, ktorý sa sám menoval pravdou a tiež cestou k nej? A tak vplyvom materskej výchovy siahol za svätou knihou, v ktorej je reč o Spasiteľovi, o tej ceste, »nemohol sa však do nej dať, bo sa ešte nenaučil pokorne skloniť hlavu«. Vznešená jednoduchosť svätého Písma sa videla nastávajúcemu rečníkovi nedôstojná, aby sa čo len porovnala s obdivovanou nádhernou rečou Cicerona.

Augustín, ktorý sa asi v osemnástom roku stal otcom, nie síce s radosťou očakávaného, potom však nežne milovaného syna, Adeodata (Adeodatus — od Boha daný), si nemohol dovoliť márníť celý svoj čas rozkošami a výstrednosťami. Musel sa učiť, aby sa pripravil na svoje budúce povolanie ako advokát, správny úradník alebo učiteľ rečníctva, keďže bol chudobný.

Už v prvom roku svojho pobytu v Kartágu (371) stratil otca. Matka, hoci bola zarmútená, bola Bohu veľmi povďačná. Či jej nedal v noci

žiaľu pre poblúdeného syna obrátením jej muža útešný dôkaz svojej všemocnej pomoci?

Pomocou verného Romaniana podarilo sa jej odstrániť s cesty všetky peňažné ťažkosti Augustínove. Aby nežiadal od matky veľa, lebo sa musela starať aj o iných súrodencov, písal verše a dával hodiny. Skoro sa stal svojimi nezvyčajnými dobrými úlohami prvý v škole. Úspechy popudzovaly jeho ctibažnosť čím ďalej tým viac a boli prvými poslami jeho túžobne žiadanej budúcej slávy.

Nepokojný hľadal pravdu v mnohých popletených sektách, ktoré sa rozširovaly v Kartágu. Nepostačovali jeho vysokému snaženiu. Konečne našiel jeho sem-tam zmietaný duch náboženský náukový systém, ktorý najviac vyhovoval jeho rozumu a neprekážal mu v jeho smyselnosti. Pridal sa k nebezpečnej, blúznivej, popletenej tajomnej náuke manichejcov, ktorá pochádzala z Východu. Verili v dobrého boha svetla — ktorý teda nijako nebol čistý duch, ako kresťanský Boh, ale bol vytvorený z látky, hoci veľmi ľahkej — a v zlého boha temnoty, ale nie v konečné víťazstvo dobra. Popierali božstvo a skutočné človečenstvo Kristovo. Že on bol len prorok, poslaný zo sveta svetla na zem, aby privádzal ľudí k pravde. Že vzal len zdanlivé telo a že nezomrel. Mani, babylonský zakladateľ sekty, je Kristom prisľúbený Paraclitus (Utešiteľ) a má dokončiť jeho dielo. Ukazuje cestu, ako môže človek v sebe oslobodiť svetelné prvky od tmavých a tak sa vykúpi, totiž askézou a bezženstvom. Augustína získala pre manichejcov náuka o svetle a temnotách, slobodné, zdanlivo

vedecké skúmanie Písma, jarmočné rozhlasovanie, že dávajú pravdu, nie však zjavenú, ale dokázateľnú; nárok, že oni sú správne chápaným kresťanstvom a s vonkajšou prísnosťou spojené uvoľnenie mravov, keďže človek, ako nositeľ temných prvkov, nie je zodpovedný za hriešne skutky svojich nižších pudov. Ako znamenitý a pohotový rečník, Augustín vedel vždy umlčať svojich protivníkov na náboženských schôdzkach a dostal »skoro odkvitajúci víťazný veniec slovných hádok«. Tieto úspechy boli preňho jedným dôvodom, že ostal pri manichejcoch deväť rokov ako »poslucháč« (popri tom boli i »svätí« alebo i »zasvätení«). Neskôršie sa vysmieval z ich hrubej, smyslenej a smiešnej náuky o vykúpení.⁵

Po skvelom zakončení svojich štúdií vrátil sa Augustín roku 375, pozvaný Rómanom za vychovávateľa jeho syna Licencia, nazpät do Tagasty. Ako ho asi prijme matka, tá horlivá kresťanka? Teraz, keďže bol ešte viac naplnený bláznovstvom sveta, a k tomu ešte »kráčal ďaleko od otcovského domu božieho« ako predtým?

Monika, odkedy ovdovela, svojou vierou a svojím životom robila »všetku česť menu Kristovmu... Bola služobnicou tvojich služobníc. Kto z nich ju poznal, ó Bože, chválil, uctieval a miloval v nej teba vo vysokom stupni; bo spoznávali tvoju prítomnosť v jej srdci po ovocí, ktoré dosvedčovali jej sväté správanie... Často a rada dávala almužnu a preukazovala tvojim svä-

⁵ Tak píše napríklad, že doniesol „svätým“ jedlo, v nádeji, že z toho pripravia v kuchyni svojho žaludka anjelov a bohov, ktorí by mu priniesli vykúpenie.

tým službu a úctivosť. Nikdy nezabudla položiť svoje obete na tvoj oltár«. Žila tak, ako to požadoval svätý Pavol od opravdových vdôv. Pravdepodobne neprevzala, ako niektoré z jej družiek, dajaký úrad v Cirkvi, ale ostala slobodná kvôli Augustínovi, s ktorým v nasledujúcich rokoch zas bývala spolu. — Ako sa tešila na jeho návrat domov! Ale on sa vrátil ako smrteľný nepriateľ Cirkvi! Boj o Patricia sa teraz Monike zdal ako predtuchou bolestného boja srdca o syna. Celá Tagasta čoskoro vedela, ako je to s ním. Ešte hlbšie, ako mravné poklesky Augustína, jeho zakázané spojenie so ženou,⁶ ktorá nebola z ich stavu a ktorej, ako sa zdá, sa Monika celkom stránila, ju bolelo, že sa on priklonil k učiteľom bludu. Obávala sa, že sa tým zničia aj koreňky jeho viery a že svojou príťažlivou povahou, svojou zvodnou výrečnosťou aj iných »získa pre ich pôverčivé a skazonosné rozprávky«. Augustín síce miloval matku, bol tiež, ako sa povie, dobrý syn, ale len sa smial z jej starostí a výčitiek. Aký to zármutok pre Moniku! Zdalo sa, že už nemá nijaký vplyv naňho. Boly prvé roztržky. Monika vášnivo hájila starú vieru, nevyrástla však proti učeným rozumkárskym a uštipačným protidôvodom Augustína. Po daromnom varovaní a prosení vyhrážala mu v hnevlivej bolesti, že mu odoprie »z odporu a hnusu pred jeho bohorúhavými bludmi« spoločné bývanie a stravovanie. To by bolo, pravda, vyvolalo veľký údiv v meste! Ale či mala inakšie ko-

⁶ Ak v takom pomere bola spozorovaná forma kresťanského manželstva, vtedy to tak prísne neodsudzovali, ako to robí teraz Cirkev od tridentského snemu.

nať? Či nepovedal svätý Ján, že kacírom má sa odoprieť dokonca i pozdrav? Ale kam by bol šiel vyhnaný? Romanianus by ho bol istotne s radosťou prijal. Ale či by nebol ten neveriaci a nádherný dom pre Augustína plný nových nebezpečenstiev? Plakala preňho »viac, ako plačú matky pre telesnú smrť svojich detí; bo vo viere a v duchu, ktorý mala z Boha, predvídala smrť svojho syna. Slzy, čo prúdily z jej očí, skrápaly všade, kde sa modlila, podlahu«.

Tu poslal Boh bezradnej útešný sen. Videla sa stáť na drevenom meradle. Nádherný mladík šiel jej v ústrety a milo sa na ňu usmieval, kým ona bola od žiaľu skoro ako zlomená. Pýtal sa na dôvod jej žiaľu a jej denných slz. Odpovedala, že plače preto, bo Augustín je stratený. Tu kázal jej, aby bola pokojná a vyzval ju, aby dala pozor a sa pozrela, kde je. Bo tam že je aj jej syn. A keď si teraz všimla, videla, že on stojí pri nej na tom istom meradle, Monika cítila, že je obdivuhodne posilnená. Teda smela čerpať nádej! Kedy, ach, kedy svitne onen blažený deň?

Až dovtedy musela mať trpezlivosť s blúdiacim, nesmela ho odsotiť, ale ho musela zahrňovať ešte väčšou láskou, ako doteraz. Či jej prišlo v tej núdzi srdca s bolesťou na myseľ, že ona sama ho kedysi zdržovala pred milostným prameňom krstú? Vždy živšou vierou chcela dať večnej Múdrosti zadosťučinenie za svoje omeškanie a zaslepenosť synovu.

Augustín, ktorý aj pri náboženskom odcudzení lipnul k matke, bol šťastný pre jej zmenu smýšľania. Ale keď mu rozprávala videnie vo sne, vykladal ho vo svoj prospech; nesmie zú-

fať, ale stať sa tým, čím je on sám; vidí ju už ako manichejku. Ona však nepomýlená a neváhajúc mu odpovedala s jej vlastnou jasnosťou: »Nie, bo mne nebolo toto povedané: kde on stojí, tam budeš i ty stať, ale: kde ty, tam i on!

Táto odpoveď sa dotkla Augustína viac, ako sám sen, ktorým bola vopred oznámená nábožnej žene radosť, ktorej sa jej neskoršie dostalo tak mnoho. Bo až k vyplneniu sna malo uplynúť skoro deväť rokov, v ktorých sa syn »váľal v hlbokom bahne a v temnotách priepasti⁷...

Matka, nádejou síce oživená, nestala sa preto lenivejšou vo svojich hodinách modlitby v prosení a vo vzdychaní.

Ešte dvakrát dal Boh vedieť vášnivej Afričanke, o ktorej povahe Augustín viackrát hovorí: Nie prudko, násilne, ale slzami, modlitbou, trpezlivým čakaním na jeho zľutovanie získa nazpät strateného.

Raz prosila podľa svojej obyčaje istého nábožného biskupa, ktorý sa dobre vyznal vo svätých knihách, aby sa snížil a prehovoril s jej synom, aby mu vyvrátil jeho bludy a aby ho priviedol od zlého k dobrému. Tu odpovedal múdry kňaz, ktorý ho považoval nie za veľmi učenlivého a nafúkaného: »Nechaj ho, uspokoj sa tým, že budeš prosiť Pána zaňho. Na ceste štúdia príde k poznaniu, v akom je veľkom a bezbožnom blude.« I on sám sa dostal tým istým spôsobom k pravde. Keď sa ustarostená

⁷ Pripojujem sa k tým augustínovským bádateľom, čo myslia, že pôvodca — Vyznaní — v svetle božom vidí dakedy temnotu hriechnosti príliš čierno, najmä ak hovorí o — šialených výstrednostiach — svojej mladosti.

°
týmito slovami nechcela uspokojiť, ale plačom a prosením ešte viac naň naliehala, povedal ľahko netrpezlivý biskup prorocké slová, ktorými naznačil jej duchovné materstvo: »Opusť ma! Ako ty žiješ, nie je možné, aby zahynul syn toľkých slz!« Či sa čudujeme, že Monika prijala to prisľúbenie ako hlas z neba a že Augustín píše, že bol pokrstený horkou vodou, ktorá vytekala z očí matky preňho?

Hoc sa s matkou smieril, nezostal Augustín dlho v Tagaste. Keď musel pochovať vrelo milovaného priateľa z mladosti, ktorého priateľstvo mu »bolo sladké nad všetky sladkosti života«, dúfal, že skôr nájde ďaleko od toho miesta, kde bol zvyknutý hľadať strateného, pokoj pre svoju ubitú, krvácajúcu dušu, a tak znova šiel do Kartága ako rétor a »predavač slov«. Buď ho Monika sprevádzala, alebo šla za ním v nádeji, že ho uchráni ešte pred hlbším poklesom do priepasti. V každom prípade neskoršie nachodíme ju pri ňom v Kartágu.

Nepríjemnosti v povolání, nedôstojný život v Kartágu, do ktorého bol predsa tak hlboko zamotaný, bezočivá drzosť študentov, jeho sklamanie v manicheizme, ktoré sa ešte zväčšilo rozhovorom s ich najvýznamnejším mužom, biskupom Faustom, tiež tieseň utiecť starostlivej matke, čo ho obťažovalo, daly Augustínovi po niekoľkých rokoch dozrieť rozhodnutiu opustiť tak milované a obdivované mesto. Nádejil sa, že v Ríme nájde skôr túženú slávu. »Ty si vedel, ó Bože, prečo som mal ísť z Kartága do Ríma«, píše, spomínajúc si, plný povďačnosti, »ale nezjavil si ani mne ani matke... ktorej srdcová krv s jej slzami vo

dne a v noci bola donášaná ako obeť za mňa. Obdivuhodne skryte si ma viedol!»

Monika, ktorá vytrvala pri ňom roky v úspechu a sklamaní, vo vine a hriechu, bola zdesená, zarazená jeho úmyslom. Rím sa jej videl ako druhý Babylon, kam klesne dieťa jej bolesti so svojou skoro vyhaslou vierou, so svojou vášňami svieranou dušou, celkom do priepasti. Ešte vždy nepoznávala, že božie cesty nie sú naše cesty.

Tretí raz chcela viesť Augustínov osud podľa svojho smýšľania. Nadarmo prosí, plače a pýta snažne, násilím sa usiluje odtrhnúť, zdržať ho. Musí ho predsa strážiť, priviesť k viere. »Chcela ma mať pri sebe ako matky, ale oveľa viac ako mnoho iných medzi nimi«, píše Augustín, jemne karhajúc pozemské v jej láske, súčasne plný dojatia nad jej silným citom k nemu. Ako vždy, rýchlo rozhodnutá Monika chce, poznávajúc, že jej boj je bez výhľadov, ísť s ním do cudzej krajiny, opustiť milovanú otčinu. Ak bola jeho duša pre ňu stratená, tak aspoň by rada mala jeho telesnú prítomnosť. Horko plačúc odpre-vádza ho k moru.

Augustín však chce byť svojím pánom, pre-trhať všetky putá a byť celkom slobodný. »Keďže ma násilne zdržiavala a chcela ma alebo prinútiť k návratu, alebo cestovať so mnou, oklamal som ju a vyhováral som sa, že nechcem opustiť priateľa, čo čaká na vietor, aby sa odplavil. Ociadnil som matku a akú matku! Bezo mňa sa vrátil domov váhala, nuž namáhavo som ju prehovoril, aby strávila noc v pamätnej kaplnke svätého Cypriána, celkom blízko pri našej lodi. Tú istú

noc som však potajomky odcestoval bez nej — ona tam ostala, modliac sa a plačúc. Čo iné od teba, ó Bože, vyprosovala, ako aby si mi nedal odcestovať? Ty však, ktorý si chcel splniť posledný cieľ všetkých jej túžob, si sa nestaral, o čo ona vtedy prosila, bo si chcel na mne zrobiť, o čo ona vždy prosila. Dul vietor a nadúval naše plachty a odtiahol našim pohľadom pobrežie.«

Monika od horúčosti a duševného vzrušenia zaspala v predsieni kaplnky a nezbadala odchod.

Keď sa Augustín plavil po žiariacej ploche, pod lesknúcimi sa súhvezdiami, ligotajúcou sa mliečnou cestou, v tichu nádhernej noci, bolo mu ťažko okolo srdca pre kruté oklamanie vždy milovanej matky. V duchu videl jej zúfalé prebudenie. Ale Marcian, jeden z priateľov, ho potešoval veršom pohanského rímskeho básnika Terencia:

»Deň, ktorý ti prináša nový život,
vyžaduje od teba tiež nového človeka.«

Nik nemohol vedieť, že sa tie slová inakšie, ako boly myslené, ukážu pravdivými.

V šedé ráno sa strhne Monika z nepokojného spánku. Ťažké sny ju trápily. Aký bude jej život v cudzej krajine? Či bude môcť skutočne ochrániť Augustína? Keby sa bol aspoň tešil, že ona pôjde s ním! Ach, však ona jasne videla, že on by bol radšej bez nej!

Rýchlo vyšla z kaplnky, aby sa odvážila v božom mene na cestu — a vidí — nie, — to nie je zlý prelud — sen, — že sa loď vyplavila bez nej. „Od bolesti bez seba — bo však nevedela, akej radosti bude tou cestou účastná, — plakala a bedákala nad Augustínovou neverno-

sťou a ukrutnosťou.”⁸ — Chcela by ísť za ním po vlnách. Ako sa rozplýval v slzách, ak čítal, že Dido, kartáginská kráľovná, sa nariekajúc dívala na more za Eneom, ktorý potajomky odišiel a v nesmiernom bôli z rozlúčenia si vrazila meč do srdca! Ale bol to len vybásnený bôľ, o n a teraz stojí, jeho vlastná matka, opustená na brehu a volá nariekajúc milované meno synovo, ako by ho tým mohla priviesť nazad. „Nariekajúc hľadala dieťa, ktoré porodila s vzdychaním. V tých bolestiach sa prezradilo v nej Evino dedičstvo!”

No do božej vôle odovzdaná kresťanka sa čoskoro vzchopila. Radosťne zaznie v nej v tej najťažšej hodine jej života slovo anjela vo sne: — Kde stoíš ty, tu bude i on stáť! — Ako len vrúcne vedela, odporúčala svoje dieťa do božej ochrany, v istej nádeji, že sa jeho milosrdenstvo skloní k nemu, ak len vytrvá v svojom prosení. „Potom sama odišla do svojej obvyklej práce.”

Pravdepodobne Monika nemala úmysel odísť do Ríma navždy. Či žila teraz v Kartágu alebo v Tagaste, sama alebo so svojimi deťmi, nevieme; istotne sa cítila veľmi opustená. Tak ľahko sa napísaly slová: — Šla do svojej obvyklej dennej práce! — Augustín, ktorý bol vždy obkolešený priateľmi, mal ustavične vzrušenia všelijakého druhu, sotva mohol uhádnuť, ako ť a ť k o jej padlo ieho vzdialenie a ť a ť k á iednotvárnosť všedného dňa po takej trpkej rozlúčke. Monika nachádzala útechu a silu v nádeji. „Jej videnia vo sne, o ktorých sa Augustín zmieňuje, si po-

⁸ Na pamiatku toho vystavili na tom mieste kaplnku, o ktorej je reč v úvode, — K slzám svätej Moniky.

nechávala v svojom vernom srdci a držala Boha pred sebou v ustavičnej modlitbe ako jeho písmo."

Písal sa rok 383, keď prišiel Augustín do Ríma, zlatého mesta. Býval u istého manicheja, ktorých tam bolo veľa, hoc cisár Teodozius rok predtým vydal proti nim najprísnejšie tresty.

Skoro ťažko onemocnel pre nezvyklé podnebie a „bol by šiel skoro do pekla." V bolestnej opustenosti oných dní sa vracaly jeho myšlienky, plné lásky a ľútosti, k matke, „ktorá o tom všetkom nič nevedela, ale v diaľke sa zaňho modlila." — „Ty si bol pri nej, ó Bože, a vypočul si jej modlitbu, nedovolil si, aby som dvojnásobne zomrel. Nevedel som, ako by bola vyzdravela, keby bola moja dvojitá smrť pre-razila vtedy jej láskyplné srdce. Kde by boli ustavičné, hojné, neprerušované modlitby? Kde inde, ak nie pri tebe? Aby nikdy nevymeškala, prišla dvakrát cez deň, ráno a večer, do kostola, nie k planým rozprávkovým sneniam a babským táraninám manichejcov, ale aby ťa počula v tvojich kázňach a ty si ju počúval v jej modlitbách. Nežiadala si ani zlato ani striebro, ani nejaké nestále a pomíjajúce zemské dobro, ale spasenie duše svojho syna. A či si mohol ty, skrze ktorého milostivý dar ona takou sa stala, opovrhnuť jej slzami a nechať ju bez pomoci?... Tvoje uši boli pri jej srdci!"

Svojej matke pripisuje Augustín svoje vyzdravenie. Nikdy nestratil presvedčenie o zvláštnom božom vedení, ktoré mu zaslúžily Monikine modlitby a slzy. Iba po svojom obrátení mohol celkom poznať — a s akou povďačnosťou to robil!,

— že mu ona svojou vytrvalosťou vždy nanovo zaistovala božiu zhovievavosť. „Videl v Monikiných utrpeniach posilňujúci liek, ktorý mu podávalo božie milosrdenstvo v jeho nemoci hriechov.⁹ —

Matka v ňom stelesňovala lásku dobrého Pastiera, ktorá mu bola práve vtedy blízko, keď on sa sám najďalej od nej vzdaloval svojím životom.

Monika nečakala dlho na návrat strateného syna, ale šla za ním do jeho biedy. Či posledné Augustínove zprávy jej prezrádzaly smútok jeho duše, či tušila jeho nemoc? Ved' čo neuhádne milujúca matka, aj keď ju delí more?

Naisto sa odhodlala 52-ročná žena „silná svojou zbožnosťou,“ svojou nádejou a svojou materinskou neoblomnou vôľou, opustiť dom otčiny aj život, na ktorý bola zvyklá a nasledovať vzdialené dieťa obťažnou a nebezpečnou cestou po suchu a mori. Zdá sa, ako by jej Boh nechcel dopriať radosť zo stretnutia. Prudká búrka priniesla za cesty z Afriky do Itálie dokonca aj lodníkov do smrteľnej úzkosti. Iba Monika, ako nositeľka božského poslania, nestrácala myseľ, odvahu. Chodila po lodi, sotva jednou palubou opatrenej od jedného k druhému, potešovala všetkých a sľúbila šťastný príchod, ako jej to bolo vo videní zjavené. A tak sa aj stalo.

Medzitým po krátkom pobyte v Ríme pozvali Augustína, plného všelijakých horkých sklamaní, za mestského učiteľa rečníctva do Milána;

⁹ Wunderle, uvedené dielo str. 78.

odišiel cisárskym poštovým vozom po Via Flaminia na sever.

Dvor v Miláne bol katolícky, hoc mal arianizmus v oblúbe. Teda Augustín videl po prvé, že tá viera nie je taká opovážlivá a že môže tiež doniesť aj osoh.

Veľká postava biskupa Ambróza stála vtedy v stredu náboženského a vôbec celého života cisárovho sídla. Ambróz, pochádzajúci zo starorímskeho šľachtického rodu, syn prefekta Galie, vo veľmi mladom veku stal sa miestodržiteľom Hornej Itálie. Keď v roku 374 sa prudko bojovalo medzi katólíkmi a ariánmi o nástupcu milánskeho biskupa, ľud v náhlom oduševnení jeho, učeného právnika vyvolil za biskupa;¹⁰ a videl, že sa nesklamal vo svojich očakávaniach.

Pohanský mestský prefekt Symmachus, sám veľmi stredný literát, vyvolil pre úrad rétora azda práve neskresťana Augustína, zpočiatku medzi rozličných uchádzačov, bo bol v otvorenom literárnom boji s Ambrózom, s nebojácnou hlavou italských katolíkov, s najslávnejším cirkevným kniežaťom západu, s poradcom a ochrancom cisárovým. Ako by bol mohol tušiť, že jeho chránenec po málo rokov bude pokrstený od jeho protivníka!

Augustín navštevoval každú nedeľu kázeň nábožného biskupa, „ktorý na celej zemeguli patrila medzi najlepších.“ Chcel sa presvedčiť o jeho povesti ako rečník. „Pôvabnosť jeho prednesu

¹⁰ Podobné prípady sa v skorokresťanských dobách častejšie vyskytali. Vyvolení dostali potom vysviacky rýchlo za sebou.

ho potešila," ak s ním porovnal záplavu slov manichejcov. „Plný pozornosti visel na slovách jeho reči, pre obsah bol ľahostajný, ba opovrhoval ním." Ale pomaly so slovami prenikal do jeho ducha i obsah. Katolícke učenie sa mu už nevidelo také nerozumné ako predtým, a musel si priznať, že sa „aspoň dá obraňovať". Aj osobne sa sišiel s Ambrózom, ktorý ho síce „prijal otcovsky a veľmi biskupsky sa tešil z jeho presťahovania," mal však preň málo voľného času. „Nevedel, ako vo mne horí," píše Augustín, ako v skrytej sťažnosti; „vtedy by boli vo mne našli žiaka, nadaného a učenlivého ako nikoho iného, len keby sa niekto bol chcel námahať ma poučovať."

Augustín a Ambróz mali rozdielne osudy vonkajšie a vnútorné mali rozdielne povahy, aby sa mohli stať priateľmi. Ambróz bol Riman, vážnej, pokojnej povahy, bez smyselnosti, mocný, ukázaný duch. Azda sa ho Augustín, — rozdvojený Afričan, plný ohňa a zápalu, vcelku aj obával, lebo tiež rozvahy veľkorysého, panovačného muža; bo cesta k nemu bola každému voľná.

Augustínov pomer k manichejcom sa pozne náhlu silne uvoľnil. Pomaly nahliadol, že „o pravde len vždy veľa tárali slovami a v mnohých hrubých knihách," kým „najvnútornejšie jadro jeho duše vrúcne za ňou túžilo." Teraz našiel odvahu konečne sa od nich odlúčiť. Úplne odmietol iným filozofom sveriť záchranu svojej duše, bo „im chýbalo spásonosné meno Kristovo." Ak doteraz „s nepokojnou horlivosťou" hľadal pravdu, tak si teraz zúfal, či ju da kedy nájde (ako pravdu popierajúci akademici,

s ktorými sa stretol už v Ríme). Rozhodol sa však zostať ako katechumen v Cirkvi svojich rodičov, v Cirkvi, v ktorej mohol nájsť Krista, kým nebude pred ním ležať jeho životná cesta „v dajakej srozumiteľnosti.“ Tak pevne uviazala kedysi Monika puto okolo svojho syna a Syna Božieho, že sa neroztrhlo ani v hodinách, kedy ho ohrozovalo zúfanie.

Keď sa v roku 384 matka a syn znova našli v Miláne, Augustín bol dojatý a súčasne zahambený nad novým dôkazom mánotratnej lásky, ktorá mu bola darovaná. V hĺbke srdca to očakával, — ako by ináč mohol napísať, že jeho priateľ Nebridius zanechal všetko, aby žil s ním v Miláne, no bez nádeje, že jeho matka príde za ním! Ale že Monika bola skutočne tu a ani jedným slovom nemyslela na jeho neláskavý útek, bolo predsa viac, ako mohol dúfať!

Aby jej konečne ešte raz urobil radosť, povedal jej, že nie je síce kresťan-katolík, ale ani manichejec a myslel, že pri nečakanej zpráve vypukne v jasot. Ale jej srdce sa nechvelo v búrlivej radosť, že vyhol nepravde, ale vo väčšej odovzdanosti a dôvere mu odpovedala, že ho ešte pred svojou smrťou uvidí ako veriaceho katolíka.”

Monika, tá rýchla, rázna, Boha a syna tak vrelo milujúca Afričanka, sa utíšila v modlitbe, utíšila v Bohu, ktorý vedie zvláštnym spôsobom každé zo svojich detí. Jemu chcela teraz všetko sveriť a už nezasahovať unáhleno. Mala neochvejnú dôveru, že sa jej syn nemôže uspokojiť s takou polovičatosťou; bo vedela: narodil sa k

viere a k láske a náboženským materstvom objala jeho rodiaci sa kresťanský život.

Aby preň vypýtala celkové osvetlenie jeho temnôt, vysielala „ešte naliehavejšie prosby k prameňu milosrdenstva a ešte horlivejšie ponáhľala sa do kostola, a visela na Ambrózových ústach,“ v ktorom videla mocného pomocníka. Aké šťastie by to spôsobilo Monike, keby vedno s Augustínom počúvala slová života a dala sa ako aj on „sladkými hlasmi kostola“ dojať a roznieť, onými hymnami a chválospevmi, ktoré Ambróz dal po prvé spievať, ako na východe v milánskej bazilike. Teraz Augustín ochotne počúval matku, ak chcela s ním hovoriť o kázňach; teraz sa už nevysmieval z jej námietok proti bludnému učeniu manichejcov. S úžasom si povšimol, ako hlboko pochopila neučená žena pravdy viery, ako neomylné kráča po ceste pravdy, aké jasné a utešujúce odpovede často dávala na jeho páľčivé otázky. Konečne Monika začala znova nadobúdať nad ním vplyv; ale ak mu nemohla pomôcť, presvedčiť ho, trpezlivo očakávala nebeskú pomoc a osvetlenie.

Monika bola odjakživa veľmi presná vo vonkajšom vykonávaní zbožnosti; preto ju znepokojovalo, že sa milánska cirkev v sobotu nepostí. Na jej naliehanie Augustín opýtal sa na to Ambróza, hoc sa neodvažoval predložiť veľmi zaujatému svoje vlastné ťažké starosti a pochybnosti. Biskup odpovedal, že v Ríme sa tiež postil, v Miláne, kde to nie je zvykom, to nerobí; matka nemusí na tom trvať, aby nedávala nijaké pohoršenie. Monika sa podrobila „v zbožnej a pokornej poslušnosti.“

Keď sa dopyčula, že biskup všeobecne zakázal jej milý domáci zvyk karov na hroboch, bo sa najviac podobal pôverčivému konaniu pohanov, „rada sa ho vzdala a naučila sa prinášať na pamätné miesta mučeníkov namiesto koša s pozemskými plodmi srdce čistých modlitieb; aby však predsa „oslávila spoločenstvo Kristovho tela, tým viac obdarúvala chudobných.“ Augustín vedel, že sa jeho matka chránila vždy pri tom zvyku všetkých výtržností a čudoval sa, „o čo ľahšie jej padlo odsúdiť vlastný zvyk, ako posudzovať biskupov zákaz.“ Pravda, v svojej znalosti ľudí pripojuje: „Zdá sa mi, že by nebola tak ľahko svolila, keby zákaz nebol vyšiel od Ambróza, ktorého milovala ako Pánovho anjela kvôli mojej spáse; vedela, že skrze neho som prišiel do svojho terajšieho stavu ešte nerozhodného kolísania a plná dôvery predpokladala, že sa dostanem, čo aj cez nebezpečnú krízu z choroby do plného zdravia. Monika venovala Ambrózovi vysokú a vrúcnu náklonnosť, tú, ktorú matka vždy prechováva k ochrancovi a záchrancovi svojich detí.

V tom čase ho prenasledovala ariánska cisárovná Justina pre jeho pravovernosť. „Tu bedlil nábožný ľud dňom i nocou v chráme, hotový aj zomrieť so svojím biskupom. Pri týchto úzkostlivých nočných bedleniach bola Monika medzi prvými. Žila v modlitbe... Ambróz si ju vážil pre jej vonkoncom svedomitú správanie sa, pre jej zápalistú horlivosť v dobrých skutkoch a pre jej časté navštevovania kostola; často, keď videl Augustína, „začal ju vychvaľovať, blahoželal mu, že má takú matku.“

Ale Monika sa ešte celkom nevzdala všetkých pozemských nádejí pre syna. Zas chcela ovplyvňovať jeho život podľa svojej vôle a dokonca sa stala tvrdou voči iným. Spolunažívanie s milenkou Augustínovou v tichom záhradnom dome (Romanianus, ktorý prišiel do Milána pre akýsi spor, ju pravdepodobne doviedol so sebou) bola pre Moniku ťažkou skúškou. Svedomie kresťanky bolo poranené hriechmi, ťižiasť matky bojovala proti prekážke jeho budúcnosti ako vyššieho úradníka. Neprišlo jej vôbec na myseľ upraviť pomery uzavretím manželstva, hoci tá žena bola aspoň podľa mena kresťankou. Vdova po radnom pánovi z Tagasty nechcela vziať chudobné dievča, azda daku prepustení na slobodu, do rodiny. No jednako dúfala, že sa jej modlitby za jeho obrátenie sňatkom so zbožnou kresťankou rovnakého rodu rýchlejšie splnia. Či Patricius neprišiel tiež takým spôsobom k spaseniu? Nie neprávom predpokladala, že jej syn odkladá krst kvôli svojej milenke; tiež nešlo jej o ochabovanie jeho vášnivosti. Augustín dávno nehliadol, že žena z nízkeho stavu sa nehodí do jeho životného postavenia. Želaním jeho srdca bolo priviesť domov „počestným sňatkom“ bohatú ženu a urobiť veľký dom. Ale predsa sa ešte neodhodlal urobiť rozlúčku jedným rezom. Aby urobil koniec svojej nerozhodnosti, vyhládala mu Monika nevestu, ktorá, ako sa zdalo, zodpovedá jeho a jej želaniam. Ale bolo to predsa šestnásťročné dieťa, a teda podľa rímskeho práva iba o dva roky súca na vydaj. Augustín mal vtedy niečo vyše tridsať rokov, ale nikdy nerozmýšľal — zodpovedne

času — o príliš veľkom vekovom rozdiely a ostatných okolnostiach plánovaného manželstva. „V y z n a n i a“ nepodávajú o neveste nijaké bližšie zprávy. Či sa jej obraz vznáša pred Augustínom, keď sa krátko pred krstom pýta, či by ešte vždy nemohol „ľúbiť krásnu, skromnú, učennú alebo učenlivú ženu so zodpovedajúcim vekom?“

Nadarmo usilovne prosila Monika „hlasitým výkrikom srdca denne Boha, aby jej zjavil videním dačo o budúcom manželstve. Azda videla isté ničomné predstavy obrazotvornosti... , ale hovorila o nich s opovážením; bo podľa nevypovedateľného vkusu, ktorý nemohla opísať slovami, vedela rozpoznať, či sa jej Boh zjavuje, či jej duša sníva.“ Keďže vtedy ostal nemý, musela by sa pýtať, či sa mu nové spojenie pozdáva.

Konečne Augustín ustúpil „naliehaniu matky a priateľov“ (aj Alypius ho nasledoval do Milána), uchádzal sa o mladú dievčinu a dostal kladnú odpoveď. Ako sa odhodlal zapuďiť matku svojho syna, k tomu ešte bez jej dieťaťa? Ako znášal odlúčenie štrinásťročného Adeodata od nej? Ako mohlo byť Monike okolo srdca, ktorá sama tak strašne trpela neprítomnosťou Augustína?

I keď jeho prvšia vášnivá láska vychladla, aj tak prijal Augustín odtrhnutie od milenky, ako „hlbokú ranu,“ bo jeho srdce ešte vždy liplo k nej. Tá žena odchádza z jeho života so žiarou šľachetnosti a veľkosti okolo hlavy; bo tá, ktorú Monika považovala za nehodnú stať sa Augustínovou manželkou, ukazuje, že prevyšuje svoju

protivníčku v šľachetnom smýšľaní: Vrátila sa nazpäť do Afriky a sľúbila Bohu, že nebude patriť nijakému inému mužovi.

Augustín nemal toľko sily urobiť podobne ako tá, čo ju odpudili; vzal si novú milenkú „a zdvojnásobil tak svoje hriechy.“ Aký to trest a aká bolesť pre matku! Nevedela už nijakého východiska z toho nového nešťastia, ktoré sama spolu zavinila. A tak ešte raz znova sverila dušu svojho nešťastného dieťaťa božiemu milosrdenstvu, „ktoré je väčšie ako naše srdce“ (1 Ján 3, 20), ktoré vždy pozná východisko.

Celkom blízko bola už hodina, keď jej dal z mnohých svojich dobrôt dačo, čo prevyšovalo všetky jej očakávania. Hoc Augustín myslel, že cesta života je mu navždy skrytá, a trápila ho hrýzavá bolesť, že zomrie prv, kým nájde pravdu, „vpíjal do seba (skoro nevedomky) vieru katolíckej Cirkvi v Krista deň čo deň viac.“

S Alypiom a Nebridiom, ktorí tak ako on, hľadali ako žobráci blažený život — pod tým rozumeli účasť na absolútnej pravde — prečítal niekoľko kníh novoplatonikov. Ich filozofia mala dačo spoločného s kresťanstvom: ňou poznával Boha, hoci nie ako osobu, no jednako ako čistého ducha, ku ktorému pre jeho krásu sa cítil priťahovaným. Ale tam nenašiel Krista, prostredníka medzi Bohom a ľuďmi. Tie knihy ho nemohly poučiť „o láske, čo stavia na základe pokory, ktorou je Ježiš Kristus.“ Keďže zavrhol pýchu samovykúpenia a túžil po milosti, znova siahol, tentoraz „s väčšou túžbou, po dôstojných knihách, ktoré vnukol Duch svätý“ a

najmä po listoch od apoštola svätého Pavla a „vnikalo mu to obdivuhodným spôsobom do duše,” že osobný Boh sa ujíma skrze svojho Syna hriešnika v milostiach, a že sa možno spojiť s ním, len skrze ľútosť, miernosť a pokoru, ako ju učil Vykúpiteľ, s tým, čo je jedine Dobrý. Pavol, veľký učiteľ pravdy, vedie Augustína, veľkého mysliteľa, ku Kristovi, a tak rozhodol o úplnom obrátení.

Augustín však nemal ešte sily opanovať svoje nespokojné srdce a zákon hriechov v svojich údoch; bo „je dačo inšie zazrieť otčinu pokoja s lesnatého vysokého vrchu, ako nenájsť ešte cestu, a iné pridržiavať sa istej cesty, čo vedie tam.” Byť bez lásky ženy zdalo sa mu „nadveľkou núdzou.” Ešte nepoznal spásny prostriedok, ktorým božie milosrdenstvo lieči tú slabosť, ale si myslel, že osamelosť je vecou vlastnej sily. Priatelia videli „jeho horúčkovitú netrpezlivosť; najhlbšie nazrela do úzkosti a zmätkov synových matka, bo jej rýchlejší dar pocíťovania ženy, väčšia láska a denne vzrastajúca nádej prišly jej na pomoc. Ako sa radovala z jeho návštevy u ctihodného kňaza Simpliciana, učiteľa a duchovného otca Ambrózovho! A skutočne, keď počul tam Augustín o obrátení svojho krajana Viktorina v Ríme, ktoré vzbudzovalo úžas, ktorý raz odvážne vyznal svoju vieru pred všetkým ľudom a zriekol sa rétorského miesta, „horel túžbou zrobiť podobne ako on.” Viktorinus bol predsa veľmi starý; na tridsaťdvaročnom ohnivom Augustínovi „ležala ešte príliš sladko farcha sveta;” bol ešte ako ten, ktorému sa sníva a ktorý vie: — Prebudiť sa je krajšie, ako snívať,

ale tomu, čo ho zobúdzá, odpovedá: — Hned', ach, hej, hned'! Nechaj ma ešte trocha! Ale „Hned', hned'“ nemalo konca a „nechaj ma ešte trocha“ sa preťahovalo... „vedel som“, píše, „čo by som mohol odpovedať Bohu, keby mi bol povedal: — Zobud' sa, ty spáč, vstaň zmŕtvých, a Kristus ňa osvietil!“

Čoskoro poslal Boh kolísajúcemu z tajomnej priepasti milosrdenstva svojho posledného posla. Ponticianus, vysoký kresťanský dôstojník, Afričan ako on, rozprával Augustínovi o svätom Antonovi, otcovi pustovníkov, a o iných pustovníkoch v egyptskej púštine, ako aj o vzrastajúcom počte ľudí, ktorí, idúc za ich príkladom, žili v úplnej samote. Medzi nimi sú aj dvaja jemu známi dôstojníci z cisárskeho dvora v Treviri.

Mlčky, plná vonkajšieho napätia, pozoruje matka syna za tohto vypravovania. Zbadá, že je ostrasený „v prudkom víchre“ až do hĺbky svojej hlboko založenej duše. „Ako prežijeme tie dni,“ počuje, ako hovorí v prudkom vzrušení k Alypiovi, „bratovi svojho srdca.“ Potom utečie do záhrady.

Má sa ponáhľať za ním? Nie, chce nechať pôsobiť milosť samu. Celou silou svojho srdca prosí Pána milosti, aby konečne otvoril oči blúdiaceho svetlu Kristovmu.

V záhrade sa Augustín hodí pod figovník a uvažuje o svojom živote. Zahanbený nad svojou žalostnou slabosťou zvolá so slzami v očiach: „ako dlho ešte, ako dlho má sa hovoriť: zajtra, a vždy len zajtra? Prečo nie teraz, prečo nie je koniec mojej slabosti ešte v tej hodine?“

Tu počuje zo susedného domu detský hlas, Vezmi a čítaj! — Ako na boží rozkaz roztvorí rýchlo Listy apoštola Pavla, v ktorých čítal pred Ponticianovou návštevou. Jeho pohľad padne najprv na miesto: „Nie v hodovaniach a v pijatyke, nie v spálňach nečistoty, nie v škriepkach a v nenávisti, ale oblečte si Pána Ježiša Krista!”

Či nepoukazujú tie slová jasne na jeho postavenie? Či to nebola odpoveď Boha na jeho otázku? Konečne sa cítil oslobodený od pút hriešnej žiadostivosti. V tej istej chvíli „bolo jeho srdce prežiarené sľa svetlom najjasnejšej dôvery a všetka temnota pochybnosti sa rozplynula.” Od Viktorina nežiadal, aby sa zriekol lásky k žene a manželstva; obidvaja už zasnúbení dôstojníci to dobrovoľne priniesli Bohu ako obeť, a aj on bol teraz ochotný nasledovať ich príklad, bo iba teraz porozumel, „že nikto nemôže byť zdržanlivý, iba komu to Boh dá.”

Radostne to oznámil Alyplovi. Zuniacimi, po toľkých rokoch veľmi silným citom napätými slovami rozpráva Augustín vo Vyznaniach, ako zasvätil Moniku do svojho šťastia: „Odtiaľto sme šli k matke, a oznámili sme jej to: radosť ju naplnila. Rozprávali sme jej, ako sa vec stala: ona plesá a jasá a hovorí: Chvála ti bud', ó Bože, ktorý môžeš robiť viac, ako my prosiť a rozumieť... , bo ty si ma obrátil k sebe, takže som sa nepýtal už po nijakej žene alebo po dajakej svetskej nádeji sveta; teraz som s ňou stál na tom meradle viery, na ktorom si

ma jej ukázal pred tak mnohými rokmi. V oveľa väčšej miere si premenil jej žalosť v radosť, ako azda pri hre, viackrát opakovať: T o l l e, l e g e! ona sama chcela; a jej radosť bola oveľa vrúcnejšia a čistejšia ako tá, ktorú kedysi očakávala od telesného vnuka."

Po poslednej trpkkej skúsenosti si už Monika povedala, že jej syn sa môže dostať k nedeľnej odovzdanosti Bohu iba úplným zrieknutím sa pozemskej lásky, ale nenašla odvahu mu o tom hovoriť? Teraz sa stal Boh jeho silou. Augustín ešte nemyslel, že sa stane kňazom; azda matke sa vynoril teraz v duši ten ideál. No iste v rýchlom obrátení milujúca žena videla Boha, dar milosti; s Cirkvou požadovala bezženstvo „kvôli kráľovstvu nebeskému" za dokonalejší stav ako manželský.

Všetko utrpenie sa teraz pre Moniku rozplynulo na blažený pocit šťastia a povďačnosti: ako jasne spoznala, v jasnom svetle tej chvíle sa dívajúc na dlhé roky svojho zápasu, milostiplné vedenie božie v živote jej syna! Ako viedol „opravdivý pastier a strážca duší (1 Peter, 2, 25). Jej vlastné bludiacie kroky s dobrotou alebo mocou podľa svojich nevyzpytateľných plánov vždy znova a znova! Ešte mala oznámiť Augustínovo správanie sa mladej neveste.

Po temnostiach jej životného dňa chcel Boh utrpením skúšanej žene darovať niekoľko krátkych, radosťou prežiatených večerných hodín.

DUCHOVNÉ SPOLOČENSTVO S AUGUSTÍNOM.

— *Môj život a jej sa stal jedným.* — (Vyznania 9, 12).

Novoobrátený túžil po živote v samote, aby sa pripravil modlitbou a dôkladným štúdiom na krst. Jeho priateľ a kolega Verekundus, milá a veľkorysá povaha, ešte nie kresťan, ale za ženu mal kresťanku, mu ponukol nablízku svoj majer Kassiciakum, ako miesto pobytu. Prsná choroba zavrhol Augustínovi víťaný popud zrieknuť sa svojej „stolice lži.“

Začiatkom prázdnin v obaračke hrozna v septembri 386 sa odobral s matkou a viacerými katechumenmi na tichý vidiek, ktorý im bol po letnej horúčave a po mnohých nepokojoch dvojnásobne víťaný. Vcelku bolo tam deväť osôb: okrem Moniky a Augustína jeho brat Navigius, jeho vysokonadaný a zbožnosťou, ako aj čistotou srdca sa vyznačujúci syn Adeodatus, Alypius, jeho bratanci Lastidianus a Rustikus, ako aj menovaný Licencius (syn Romanianov) a Trygecius, mladý vojak. Títo dvaja prispievali ako žiaci svojím poplatkom na výlohy pobytu. Nebridius, milovaný priateľ, nemohol prísť, bol však odškodnený listami.

Kassiciakum už nestojí. Podľa Augustínových príležitostných údajov môžeme si však v ňom urobiť dosť presný obraz, tiež aj o živote, ktorý tam viedli.

Priestranný jednoduchý dom ležal v pôvabnom, proti vetrom chránenom kraji južne od Komerského mora, v dnešnej Brianze. Jediný prepych bol kúpeľ s lekárnou, kde boly istotne i stĺpy a mozaikové podlahy, bez ktorých si

soľva možno predstaviť rímsky dom v onom čase. Potkany a myši v ňom pobehávaly zo zásobární a z obilných sýpok do izieb a časom rušily spáčov. Pod oknami spáľní tiekol potok, ktorého jemný šumot dostával viac-menej opádajúcim listím v jeseni rozličný rytmus. Pred domom sa tiahol trávnik, kde tiene starých qaštanov pozývaly čítať alebo besedovať. Pohľady blúdily od vysočiny na tichý kraj, v diaľke obkolesený modrými žiariacimi snehovými vrcholmi Álp s lúkami, poľami, vinicami a ovocnými záhradami, lesnatými vrškami a malým lesknúcim sa modrým morom.

Nad nenúteným spoložitím v tichom pokojnom kraji, v čarovnom jesennom lesku prírody, leží jemná večerná zora antiky, dačo z Verginovskej veselosti. Po Verekundovej predčasnej smrti sa Augustín modlí vo vďačnej spomienke, aby ho Boh odmenil za preukázané pohostinstvo nepomínajúcim ľúbežným rajom.

Monika bola stredom malého priateľského krúžku. Milo, vážne a jemne dôstojne viedla mladých ľudí, modlila sa s nimi včas na svitaní a pri blikotajúcej večernej olejovej lampe žalmy a nehanbila sa, ak bolo načim, vysloviť im aj pokarhanie. „Starala sa o nás,” píše Augustín, „ako by bola matkou nás všetkých, a slúžila nám, ako by bola našou dcérou.” V tom čase si zvlášť zamilovala svojho vnuka Adeodata. Vzala mu matku. Či chcela teraz napraviť svoje neláskavé správanie sa? Čo niekedy nenachádzala tak bolestne na mladom Augustínovi, našla teraz na dieťaťu jeho hriechu: nežnú zbožnosť a nezvyčajnú čistotu duše a tela. Či ju ne-

maly slová, ako tie z jeho mladých úst, naplniť údivom a radosťou: „Duša nie je naozaj cudná a čistá, ak neobráti uprene svoje oko na Boha a ak iba na ňom nevisí!“ Chlapec babičku tiež miloval, ako sa uvidí jasne pri jej smrti.

Hoc Monika dobre viedla veľkú domácnosť, predsa si našla čas zúčastniť sa na náboženskom živote a na filozofických rozhovoroch priateľov.

Tu v Kassiciaku nebola len ochrankyňou a prímluvkyňou svojho syna, stala sa aj jeho duchovnou spolupracovníčkou. Šzierajúci nepokoj o jeho spásu ustúpil hlbokkej spokojnej radosti. Veľkosť jej duše, sila jej viery a lásky, jej v Bohu dozrelé ponímanie života v spojení s jasným rozumom nahrádzovaly to, čoho sa jej nedostalo vo vlastnom odbornom vzdelaní a dala sa strhnúť spolu so svojím geniálnym synom do jeho vysokého vzletu myšlienok. Odvtedy bola spojená so svojím dieťaťom všetkými silami svojho srdca. Teraz koniec jej života je prežiatený vnútorným spoločenstvom duchov s ním, s obráteným, ktorý jej bol novo darovaný.

Na radu svätého Ambróza začal Augustín so štúdiom svätého Písma. S Alypiom v prítomnosti matky čítal knihu žalmov a bol strhnutý k zápalistému oduševneniu. Tu našiel, čo dojímalo vnútro jeho srdca. Vrúcne sa tešila Monika nad ohnivým vzletom jeho mladej viery. Akiste ho upozornila na žalmy, ktoré boly pre neho najprimeranejšie a vysvetľovala mu ich: „bo on bol v opravdivej láske ešte nováček,“ aj Alypius, kým ona skrývala pod svojím ženským zovňajškom „mužskú vieru, istotu staroby a nábožnosť kresťanky.“

Augustín, ktorý bol predstaveným ľudí na majeri, včas ráno rozdelil nádenníkom ich prácu a ráno potom venoval čítaniu žalmov. Na obed shromaždil okolo seba svojich priateľov, ak bolo pekné počasie, vonku pod hustými košatými stromami, za zlého počasia v lekárni kúpeľného domu, ktorého teplý vzduch osožil jeho chorým pľúcami. Čítavali Vergila (klasického básnika, ktorý bol u kresťanov obzvlášť obľúbený) alebo Cicerona a mnoho hodín strávili v čulom a vážnom rozhovore o filozofických otázkach; Augustín totiž žil aj po svojom podrobení sa Kristovej autorite, „od ktorej sa už nikdy nechcel odkloniť, bo silnejšiu nenachádzal,“ ešte celkom v putách „múdrosti.“ Dakedy pokračovali v rozpravách aj pri večernom stole, alebo aj v noci. Ak Augustín uvažoval v bezsenných hodinách o pravde, bol rád, ak, jeho spoločníkov v spánku, Trygecia a Licencia, zobudili malí noční hostia, prudký leják a mesačné svetlo, a hneď započal s nimi rozhovor. Raz, keď vyšlo slnko v plnej svojej žiare, pokračovali na lúke.

Ponajviac sa „Rozhovory“ začínali malými bežnými vecami z okolitého sveta, bezvýznamnými udalosťami, ako kohutím zápasom, nepravidelným šumotom potoka, alebo tiež dielami „Georgica“ a „Buculica“, tými Vergilovými básňami, ktoré ospevujú život na vidieku. Podľa formy sa rozhovory opierajú o dôvtipné, okrašené a — ako je vidieť — rozvláčne rozhovory starých filozofov. Ak je v nich málo z myšlienkového kresťanského pokladu — „dýchajú ešte pýchou školy“ (totiž sú naplnené novoplatónickými ideami), tak sa usilovali prísť ku konečnému rieše-

niu v kresťanskom duchu. Hovorilo sa „o všetkom, čo sa videlo užitočné“, o blaženom živote, o Bohu, o božej Prozreteľnosti, o duši a jej potrebe pravdy, ako aj o nemohúcnosti filozofie úplne ju uspokojiť. Uprostred hlbokých dômyselných úvah zaznel často žart a smiech. Nakoniec pretriasali tu aj otázky významné v ľahkom tóne. Augustín bol veselý ako nikdy predtým. Boží pokoj, „za ktorým horel“, no opanoval. Mohol sa však tiež zarmucovať pre svojich nestálych žiakov, a raz rázne vyzval roztržitého Licencia, ktorý písal báseň „P y r a m u s a T i s b e“, aby zachovával poriadok.

Matka, podľa jeho vôle, ak jej to bolo práve možné, mala sa tiež zúčastniť rozhovorov, bo on poznal jej ducha, roznieťeného pre božie veci. V obidvoch rozhovoroch, ktoré rýchlopisci presne zaznamenali, „D e o r d i n e“ (O poriadku) a „D e B e a t a V i t a“ (O blaženom živote), vhodne, voľne a prirodzene Monika zasahuje, pri tom však tak múdro, že poslucháči boli strhnutí k úžasu a k obdivu a Augustín sa vrúcne tešil z matky.

Zatiaľ čo iné ustúpily pred čisto duchovnými otázkami z geometrie a hudby, povedal jej povzbudivo, že jej duša denne rastie. Nemôže síce vyjadriť svoje myšlienky štylisticky a gramaticky bezchybne (rozhovory viedli po latinsky, teda nie v jej materinskom jazyku); no ale aj u Cice-rona by sa našly chyby. „Tie maľučkosti, ktoré sa ňa netýkajú, môžeš zanedbať, bo máš skoro božskú silu reči ovládať ešte ich dušu, keď si sa vzdala ich tela.“

Za rozhovoru „O p o r i a d k u“ vošla raz Mo-

nika, aby pozvala priateľov k stolu a vyzvedala sa, ako ďaleko pokročili, bo aj jej bola téma známa. Keď Augustín dal zaznačiť jej otázku, povedala odmietavo: — Čo vy tu robíte? Ani raz som ešte nepočula, že by sa ženy zúčastňovali na takých rozhovoroch!

Pôvabne je pozorovať Augustínov postoj k štúdiu žien; bo odpovedal: „Čo mi je do názorov namyslených, nesúcich ľudí?... Ved' aj ženy chodily u starých medzi filozofov. Musíš vedieť, matka, že grécke slovo filozofia znamená po latinsky — láska k múdrosti. — Ty miluješ pravdu ako ja. Hej, ty ju miluješ ešte viac ako mňa — a viem, ako ma ty miluješ. V tej láske si tak pokročila, že by ňa od nej nemohly odstrašiť ani strach, ani bolesť, hej, ani smrť; a to padne aj učeným mužom vonkoncom ňážko, a je to označované ako vrchol múdrosti. Či by som sa nemal tu vydávať v radostnej pohotovosti za tvojho žiaka?“ — Smejúc sa, predsa však s pokornou skromnosťou mu odvetila, že nikdy ešte tak neluhal, ako onoho dňa.

Matka na Augustínovo pranie ostala aj na Kassiciaku prímluvkyňou svojich — deťí —. Na konci ňážkej reči o Prozreteľnosti, ktorá je obdivuhodná v rozdeľovaní dobra a v dopúšťaní zla, pozdvihly sa srdcia všetkých k Bohu. „Modlime sa, tak končí Augustín, aby nám nedával bohatstvá, česť alebo podobné pominuteľné veci, ale to, čo robí dobrým a blaženým.“ A obrátený k Monike, povie plný povďačnej úctivosti: — Aby naše modlitby boli istejšie vypočuté, dávame túto úlohu najmä tebe, matka. Ja som sa stal skrze teba

priateľom múdrosti... Tvojou zásluhou je, že si žiadame večné dobrá a ja neprestajne verím, že ich na tvoje prosby dostaneme. — Tu je celkom jasné, že Augustín hovorí o božskej múdrosti, ku ktorej ho priviedla Monika. Súčasne máme tu aj dôkaz, že vo svojich „Vyznaniach“ nezväličil z neskoršej spomienky a vďačnosti význam milovanej matky pre jeho obrátenie, a ako sa da-kedy predpokladá.

Na svoje 33-ročné narodeniny, 13. novembra 386, shromaždil Augustín po jednoduchom jedle, ktoré neobťažuje ducha, „všetkých svojich spoluvíťazov a najmä svoju matku v kúpeľnom dome, aby si s nimi pohovoril o blízkej téme, totiž o cieli života. (rozhovor: O blaženom živote).

Skoro zanechali smrteľný život tela, aby sa obrátili k životu duše, „ktorý jediný si zasluhuje toto meno.“ — Či duša nepotrebuje pokrm? — pýtal sa Augustín. — Pravdaže, — bola Monikina odpoveď; — a pre ňu je iba jediný — pravdu poznať a ju obsiahnuť. — Pri týchto slovách zabudli prítomní „Monikin rod a mysleli si, že vidia v svojom strede dákeho slávneho muža.“ Trygecius však namietol, že aj starosti, márnivosť a sklamanie by mohli naplniť dušu a ju krmiť. Na to odpovedal Augustín, podporujúc matku, že tie veci by dušu skôr vyhladovaly, urobily ju prázdnu, neplodnou a mdlou; matka má pravdu: pre vznešenú dušu človeka je iba jediná dôstojná a ju nasycujúca potrava: pravda.

— Treba vyhlásiť za šťastného každého, kto má, čo chce? — pýtal sa ďalej. — Ó nie, odpovedala

Monika živo a ostro rozlišujúc: — Keď chce dobro a ho má, je šťastlivý; keď však chce zlo a ho má, je nešťastlivý. — Augustín nachádza zas v týchto slovách myšlienku z Ciceronovho — Hortenzia —; usmievajúc sa a milo dojatý, zvolá: „Matka, práve si dobyla hrad filozofie; chýbajú ti len filozofické slová!“

V ďalšom rozhovore sa Monika ukáže ako skutočná matka svojho syna so srdcom túžiacim po Bohu, ktoré sa neuspokojí nijakým pozemským pôžitkom. Na jeho otázku: — či nie je ten šťastný, kto má nadbytok, a pritom sa uskromňuje? — odpovedala zas s celkom jasným nazretím, že taký človek nie je šťastný preto, že má majetok, ale že uskromňuje svoju dušu. Aj hojnosť a istota pred stratou pozemských vecí by nemohly nasýtiť dušu; človek vždy potrebuje a preto je nešťastný: „Nič z toho, čo je pominuteľné, nemôže obšťastniť dušu.“

Neskoršie jej veľký syn vyjadril v dojímavom vznešenej forme tú istú myšlienku, a nespočetní budú po ňom hovoriť: — Pre seba si nás stvoril, ó Bože, a nespokojné je naše srdce, dokiaľ nespočinie v tebe!

Večer onoho dňa sa všetci ushodli, že šťastným možno nazývať iba toho, čo má Boha, stále a večné Dobro.

Druhého dňa prejde rozhovor na hľadačov Boha a takých, čo ho už našli. Aby bol niekto šťastný, mienila Monika, nestačí mať v sebe Boha, bo každý ho v sebe má, tí, čo ho hľadajú, ako aj tí, čo ho majú; je skôr nevyhnutné, aby ho mali za priateľa. Trygecius a Licencius namietajú, že

musí byť stred medzi vlastnením Boha ako priateľa a jeho vlastnením ako nepriateľa. Monika, pou-
žijúc jedno miesto zo svätého Písma, odpovedá:
„Kto vedie dobrý život, má Boha v sebe ako
priateľa; kto však vedie zlý, má ho v sebe ako
nepriateľa. Kto Boha hľadá, ale ho ešte nenašiel,
nemá ho ani ako priateľa, ani ako nepriateľa, ale
Boh nie je už ďaleko od neho.“ Tu uznajú
všetci, že — je dačo inšie mať Boha a dačo inšie
byť bez Neho. — Ukončujúc povie Augustín ve-
čer z hlbokkej bolestnej skúsenosti: „Kto hľadá
Boha, nie je ešte šťastný.“

Nasledujúce ráno sa rozptýlily ťažké dažďové
chmáry, nuž zaujali miesto v záhrade pod stro-
mami. Keď vysvetlili smutný stav tých, čo nemajú
Boha za priateľa, preniesol Trygecius rozhovor na
rozdiel medzi bohatstvom, biedou a chudobou.
Keď zostal trčať príliš v pozemských veciach, Mo-
nika cítila, že ju dačo ženie, aby zasiahla: „Či
smieme nazývať iba toho núdznym, čo má nedo-
statok peňazí a dobier, a nie toho, ktorému sa
nedostáva múdrosti?“ Všeobecný výraz údivu
nasledoval tie slová, ktoré kládly základ šťastia
do dobier duše. Augustín sa tešil, že jeho matka
hovorí „z božského prameňa“ práve to, čo on
namáhavo čerpal z filozofických kníh, ako naj-
vyššia múdrosť. „Či nevidíte rozdiel medzi mno-
hými a rozličnými vedomosťami a myšliou, úzko
spojenou s Bohom? Bo zkaďe odnikiaľ môžu po-
chádzať slová, ktoré my práve obdivujeme, ak
nie odtiaľto?“

Na konci trojdňového rozhovoru povedal
Augustín, hovoriac oduševnými slovami o Naj-

svätejšej Trojici: „Iba vtedy sme naozaj blažení, ak uznáme celým srdcom Otca, Syna a Svätého Ducha. — Pri tom sa Monika rozpamätala na chválospev svätého Ambróza, ktorý v Miláne často spievali (*Deus, creator omnium*) začala spievať z veriaceho nábožného srdca dojímavým hlasom verš: — *Ochraňuj prosiacich ó Trojica!* — (*Fove precantes, Trinitas*). Výsledok vznešeného rozhovoru shrnula do posvätných slov: Bezpochyby tento je blažený život, jedine dokonalý život, ku ktorému zakrátko budeme môcť byť privedení, ako smieme predpokladať s pevnou vierou, radostnou nádejou a vrúcnou láskou.

Nevedela, že pre ňu začiatok blaženého života, kde jej viera prejde v nazieranie, nie je už ďaleko.

Uplynulo asi šesť mesiacov v tom vrúcnom a duchovne plodnom živote v Kassiciaku. Koncom prázdnin Augustín podal milánskemu biskupovi v liste zprávu o bludoch svojho života a prosil o pripustenie k svätému krstu. Monika spolu cítila v materinskom srdci všetky túžby po Bohu, všetky ľútostivé bolesti a všetky duševné radosti svojho syna, vždy sa usilujúc roznieť v ňom v jasný plameň; oheň božskej lásky.

Začiatkom pôstu roku 387 opustili všetci pohostinný dom a vrátili sa do Milána, kde Augustín, Adeodatus a Alypius pokorne a horlivo sa zúčastňovali vyučovania na krst. Na Veľkú noc v noci z 24. na 25. apríla im Ambróz udelil krst. Ešte dnes ukazujú návštevníkom vo vznešenej bazilike San Ambrogio, ktorej najstaršie

časti siahajú do oného času, miesto, kde podľa podania „Augustín prijal od veľkého biskupa Ambróza nielen spásonosnú náuku katolíckej Cirkvi, ale aj božskú sviatosť.”¹¹

Plná vrúcnosti a sobranosti Monika svolávala akiste spolu s biskupom nebeské požehnanie na novopokrstených:

— „Ó Bože, ty si slávnym vzkriesením Pána urobil tú presvätú moc nádhernou — vzbud’ v nových členoch svojej rodiny ducha detstva, ktorého si im dal, aby ti obnovení na tele aj duši mohli slúžiť v čistote!” — (modlitba v omši za krstencov). Šťastní pociťovali deti božie, že odteraz „každá úzkostlivá starosť pre predošlý život zmizla.” — Podľa pekného zvyku milánskej liturgie dostali po svätom prijímaní ako občania zaslúbenej zeme mlieko a med.

Monika prekypovala chválou a vďakou. „Pláčúc rozsievala semená a s plesaním snášala domov svoje snopy” — (žalm 125.). Aká nádherná tisísnásobná žatva jej bola darovaná za starostiplné rozsievanie! Jej šťastie bolo nevýslovné, bo o srdce svojho syna sa mala deliť len s Kristom, svojou najvyššou láskou.

¹¹ Possidius, u. d. str. 428.

SVÄTÝ KONIEC.

„Moja loď sa plaví do Afriky . . .

Afrika nie je cieľom tvojej cesty.

Ty, ó Najvyššie Dobro, si cieľom nášho chcenia . . .

Ty jediný si mojím prístavom ! . . . “

(Augustín: Rozhovory so sebou.)

Augustín teraz chcel s matkou, Adeodatom, Navigiom, Alypiom a Nebridom, ktorý čoskoro po ňom prijal svätý krst, viesť život v samote, život vedy a zbožnosti. K ním sa pridružil ešte Evodius, ktorý po svojom obrátení sa zriekol vysokého miesta v cisárskom vojsku. Monika, ako aj Augustín, trpela severoitalským podnebí a túžila po Tagaste, kde žila jej dcéra a kde bol jej muž pochovaný. Keďže všetci boli Afričania, ushodli sa, že sa vrátia do milovanej otčiny. „Keď prenesiete Afričana, — tak povedal Augustín ako biskup hipponský v jednej kázni, tiež do studeného zeleného kraja, tak tam nezostane: musí sa vrátiť do svojej horúcej pušťaťiny!“

S hlbokým pocitom povďačnosti voči božej Prozreteľnosti mysleli Monika a Augustín na smutnú cestu tam pred niekoľko rokmi, vtedy prišli do Itálie odlúčene, plní nepokoja a bolesti. Teraz chceli sa vrátiť domov ruka v ruke, sprevádzaní požehnaním váženého biskupa Ambróza, v pokoji a v svetle jediného Boha. Pre Moniku sa mala táto cesta skončiť vo večnej vlasti.

Cestovali asi začiatkom leta cez Paviu do Janova a odtiaľto po Via Aemilia a Via Aurelia pozdĺž morského pobrežia do Ostie, prístavu a

skladišťa Ríma. Pre horúčavu dvojnásobne namáhavá cesta viac ako 500 kilometrov veľmi unavila päťdesiatročnú Moniku. Od týždňa k týždňu čakali na vhodnú príležitosť na cestu do Afriky. V nepokojnom a čulom živote v prístavnom meste Monika a Augustín predsa si našli čas na modlitbu a rozjímajenie. V hlbokom rozhovore, plnom nádeje a túžby po nebi, ktorý viedli v tichej peknej letnej noci, sa zvýrazňuje vrúcne spojenie matky so synom nevýslovne dojímavé. Hoc ešte nebola chorá, Monika, ako sa zdá, tušila predsa svoj blízky koniec. Všetky ich myšlienky smerovali k záhrobnému životu. Ako by im už Boh odhrnul trocha závoj s večnosti a dal im okúsiť vopred chuť budúcej blaženosti. — Ostia, dnes chudobná rybárska dedina, je navždy pamätná pre ten rozhovor, ktorý nik nemôže čítať bez vnútorného dojatia.

— Opretí o oblok, ktor sa díval do vnútornej záhrady domu, — nad sebou majú široké pochmúrne nebo Agro Romano, sa postavili do prítomnosti večnej pravdy a hovorili „vonkoncom milo a osamotene besedujúc,“ o blaženom živote svätých v nebi, nakoľko taký vznešený predmet je možný ľudskej vnímavosti. A keďže poznali, že nijaká zemska rozkoš, čo by žiarila v akokoľvek jasnom lesku, v porovnaní s večnými radosťami nestojí ani reč, prešli „so stúpajúcou vrúcnosťou“ celý hmotný svet a tiež nebo, všade pozorujúc stvorenie božie s úžasom. I pri zázračnom diele ľudskej duše dlho sa nezdržovali, ale vystúpili na „kraj nevyčerpatelnej úrodnosti. Ticho, v nadšení srdca“ dotkli sa večnej pravdy, skrz ktorú je všetko stvorené.

Keď sa spustili zas na zem, cítili, — že pre nich stratil svet so svojimi radosťami všetok pôvab — a hovorili navzájom.

— Keby v človekovi mlčal nepokoj tela, každá spomienka na zem, vodu a vzduch; keby nebo, keby dokonca aj duša mlčala a zabudnúc na seba, vystúpila zo svojho vlastného okruhu; keby sny mlčaly i výtvary obrazotvornosti, každé slovo a každá myšlienka, ktoré vznikajú a miznú; keby to vôbec bolo možné, aby pre človeka nastalo také ticho, potom všetko toto by povedalo, ak by to mohol niekto začuť: „Nie my sme sa urobili, ale vytvoril nás ten, čo tu ostáva na veky!“ Keby po tých slovách znova zamĺkly, bo aj ony nastavily ucho svojmu Stvoriteľovi, a keby teraz on sám hovoril, „nie skrz vecí, ale On sám“, takže by sme počuli jeho reč; keby hovoril nie telesným jazykom, nie hlasom anjela, nie zvukom chmár, ani hádankami a podobnosťami, ale tak, aby sme počuli jeho samého, „ktorého vo všetkom milujeme, ako sme sa teraz za ním rozpínali a dotkli sa v ako vietor rýchlym myšlienkovom vzlete večnej, všetko pretrvajúcej pravdy; keby tento stav trval a každé iné tak veľkolepé nazieranie zmizlo, keby táto Jedna Pravda nadchla dívajúceho sa, priťahovala k sebe a pohrúžila ho do vnútornej radosti, a večný život by teda bol ako onen okamih najvyššieho poznania, po ktorom sme vzdýchali, — či by to nebolo to, o čom je napísané: „vstúp do radosti svojho Pána?“ — „Kedy to však bude?“

Keď tak hovorili — azda nie celkom tými slovami, povedal Monika: „Syn môj, mňa už nič neteší v tomto živote. Neviem, čo mám tu

ešte začať a na čo som tu. Len jedno ma držalo pri živote: nádej, že ňa uvidím pred svojou smrťou ako katolíckeho kresťana. Prehojne mi to Boh doprial, bo sa súčasne na teba dívam ako na jeho služobníka, ktorý obrátil chrbát ku každej pozemskej blaženosti. Čo tu teda ešte robím?"

Celá sila Monikinej ľudsky a nábožensky silnej osobnosti sa zračí v tomto rozhovore. Augustín to tak predstavuje, ako by sa v spoločnom vzlete vyšvihli k pozorovaniu Boha; pravdepodobne on, „nováčik v láske", bol strhnutý Monikou; bo ona bola oboznámená s chodníkmi k nadsmyslovému svetu. Viackrát sa Augustín zmieňuje celkom krátko, vlastne mimochodom, o mystickom styku svojej matky s Bohom. Hovorí o tom ako o niečom samozrejmom, takmer všednom, kým nám takéto spojenie sa vidí ako vysoký stupeň spojenia s Bohom. V bezradnom prosení upiera Monika oči na Najvyššieho, „ako sa dívajú oči sluhov na ruky svojho pána" — (žalm 122), kým sa nad nimi nezmiluje. A mlčiaci Boh ju považuje za hodnú svojho zjavenia.

Už na piaty deň po tom rozhovore sa dostalo matke božskej odpovede na jej poslednú otázku. Prudká horúčka ju uvrhla na posteľ. Jemne využijúc chvíle, bo Augustín nebol prítomný, hovorila s materinskou dôvernosťou priateľom o opovrhovaní s tým životom a o šťastí zomrieť. — Kto by sa neponáhľal vrátiť sa do otčiny, keď mešká v cudzine? — povedal jej svätý krajan Cyprián z Kartága. Zasnúc nad veľkosťou duše tej ženy, pýtali sa priatelia, „či jej nie je straš-

né nechať svoje telo tak ďaleko od vlasti?" Na to hlboko veriaci žena odpovedala, čo vlastí milujúcu Afričanku vtedajšieho času prekvapuje: — Od Boha nie je nič ďaleko, nieť sa čo báť, že nepozná miesto, na konci časov, kde ma chce prebudiť k životu! — Teraz sa celkom odputala od závislosti na ženských veciach.

Krátko potom mohol sa o ňom aj Augustín, plný obdivu a radosti, presvedčiť, že „všetky prázdne myšlienky v nej ustúpily pred plnosťou božej dobroty". Veľmi dobre sa rozpomätal, aké starosti a nepokoj jej robil hrob, ktorý si dala zrobiť popri mieste odpočinku svojho muža. A pokiaľ bola jej myseľ menej vnímavá pre božské veci —, vždy dúfala, že bude spať posledný svoj spánok pod tou istou zemou, ako Patricius. K tomu ju popudzovala nielen spomienka na ich svorný život, ale i žiadosť, aby ju ľudia vyhlasovali za šťastnú. Ale teraz, úplne odovzdaná túžbe po Bohu, už nemyslela na ten hrob. — „Nič jej nezáležalo na dákom nádhernom pochovaní mŕtvol, alebo na tom, aby jej telo bolo pochované s korením, neželala si nádherný pomník."

Raz, preberúc sa z krátkej mdloby, povedala synom, ktorých otriasla bolesť a zármutok: — „Tu pochovajte svoju matku!" — Augustín mlčal a udúšal v sebe plač. Navigius však nariekal, „bo zomre v cudzej zemi a nie v otčine". Tu sa naň pozrela — poľakano a odmietavo — a povedala ešte raz spokojne a naliehavo: „Pochovajte toto telo, kde je; nerobte si s ním starosti. Len o jedno vás prosím, kde ien budete, myslite na mňa pri Pánovom oltári!"

Na deviaty deň choroby, v päťdesiatom šiestom roku života, vzal Boh jej nábožnú, Bohu odovzdanú dušu k sebe. Ako sa hodí na tú nečakanú smrť dojímavé slovo jej syna, ktoré povedal neskôršie k sebe:

— „*Moja loď sa plaví ku Afrike.
Ale ten kraj nie je blaženým pobrežím,
ktoré ty hľadáš...
Afrika nie je cieľ tvojej cesty.
Ty, ó Najvyššie dobro, si cieľom nášho chcenia...
Ty jediný si mojím prístavom!*“ —

Pri pohľade na mŕtvu babičku sa dal Adeodatus do takého hlasitého, zúfaleho plaču, že prítomní vyšli z rovnováhy a vynaložili všetku námahu a prehováranie, aby ho utíšili. Potom začal Evodius žalm, ktorý Monika po obrátení svojho syna akiste často sa modlila, plná povďačnosti: „Daj mi, ó Bože, spievať o tvojom milosrdenstve a spravodlivosti!“

Augustín zatlačil matke oči. „V prsiach sa mu stekal nesmierný žiaľ“, píše o trinásť rokov vo svojej láskou preplnenej rozpomienke, „s najväčším úsilím som potláčal slzy; ale pri tom boji bolo mi nepríjemne okolo srdca... Nezdalo sa nám primeraným vykonať pohreb s hojnými slzami a stonaním, bo jej smrť vôbec nebola nešťastná, a nie celkom umrela. Toho svedkom bol jej čistý život. Tým som sa vždy riadil v nesklamnej viere a z istých dôvodov. Ale že sa zrazu odľala taká milá a drahá obyčaj denného spolužitia, spôsobilo v mojom vnútri ranu, ktorá veľmi silne bolela. Bolo mi akiste na potechu svedectvo, ktoré mi dala vo svojej poslednej ne-

moci, keď ma s milou vďakou za preukázanie služby nazvala svojím dobrým synom a s pocitom najvrúcnejšej lásky dodala, že z mojich úst nevyšlo nikdy tvrdé, alebo raniace slovo proti nej. Ale čo to znamenalo, Bože môj; ako by som mohol porovnať česť, ktorú som jej preukázal, so službami, ktoré mi ona neprerušene vykonávala? Pretože som musel byť bez veľkej útechy, ktorú som prijímal od nej, preto bola moja duša zranená; život mi bol roztrhnutý, ktorý z môjho a z jej sa stal jedným jediným."

Augustín prenechal starosť o pohreb nábožným mužom a ženám, ktorí sa sem prihrnuli. Kým sa prinášala obeť nášho vykúpenia za mŕtvu, a za pohrebu — potlačoval prúdy svojho žiaľu —, nezmenil ani tvár a neprelial ani jednu slzu. Ale po celý deň — skryte ho tiesnil ťažký žiaľ a prosil Boha, aby vyliečil jeho bolesť. — Iba nasledujúceho dňa, keď uvažoval o nábožnom a vonkoncom dobrom živote tej, ktorá tak rýchlo odišla, mohol uvážiť, čo v nej stratil. „Potlačovaným slzám som dal voľný tok, hej, v nich sa moje srdce modlilo a odpočinulo si... Nech to číta, kto chce, a ak to považuje za hriešne, že som plakal krátku hodinu za svojou matkou, ktorá teraz zomrela mojim očiam, keď pre mňa plakala mnoho rokov, aby som mohol žiť pred očami Boha, tak nech ma nevyсмеje!"

Mŕtvu uložili podľa jej želania do jednoduchého kamenného hrobu na mieste, kde skonala, a to vedľa iných svätých v malom chráme svätej mučeníčky Aurey. — Medzi zrúcaninami

starej Ostie, kde sú ešte zachované časti podláh a tu i tam stĺp a nízka cementová stena, ukazujú tiež dom, v ktorom zomrela Monika a v ktorom ju Augustín oplakával.

Najvznešenejšie miesto odpočinku našla svätá matka v srdci svojho syna a v jeho spisoch. Vo „Vyznaniach“ skladá úprimne účet pred Bohom o ctnostiach a chybách svojej matky: „K životu bola prebudená v Kristu; jej viera a jej správanie sa boly chválou tvojho mena; ale predsa sa neodvažujem povedať, že od svojho znovunarodenia skrze krst nikdy neprestúpila slovom tvoj príkaz.“ Vrúcne prosí o milosť a odpustenie pre ňu: „Vypočuj ma kvôli Lekárovi našich rán, ktorý visel na kríži. Viem, že vykonávala milosrdenstvo, a že odpustila vinu svojim vinníkom; odpusť jej aj ty všetky jej viny, ktorých sa azda mohla dopustiť v mnohých rokoch po vode spasenia. Nevchádzaj s ňou do súdu! Nech je milosrdenstvo vyvýšené nad súd: bo ty si prisľúbil milosrdenstvo tým, čo sú milosrdní... Verím tiež, že si už vypočul moju prosbu. Bo deň čo deň slúžila Pánovmu oltáru, pretože iste dobre vedela, že vo svätej obete sa roztrháva dlžobný úpis, ktorý svedčí proti nám. K tej sviatosti nášho vykúpenia tvoja služobnica pripútala svoju dušu puťom viery. Nik to nemá roztrhnúť a vyňať zpod tvojej ochrany; nesmie ťa vojsť lev a drak, ani násilím, ani ľstíou. Tiež nebude odpovedať, že nemá nijakej viny, aby ju prefiťkaný žalobca neusvedčil a nedostal do svojej moci, ale odpovie, že sa jej vina odpustila... Nech teda odpočíva v pokoji s mužom, pred ktorým a po ktorom nebola za žiadneho vydatá.

A ty, môj Pán a môj Boh, vnukni mojim bratom, tvojim synom a mojim pánom, ktorým slúžim srdcom, slovom a spisom, aby, ak to vždy z nich dakto číta, myslel pri tvojom oltári na tvoju služobnicu Moniku!... Potom sa hojnejšie splní mojimi vyznaniami posledná prosba, ktorú mala ku mne, ako by sa stalo mojimi vlastnými modlitbami."

Mysliac na veľkú lásku svojej matky, píše Augustín ako hipponský biskup svojmu priateľovi Paulinovi z Noly: „Ak duše mŕtvych môžu sa zúčastňovať na zemskom diani a nám skutočne hovoriť, keď ich vidíme vo sne, tak niečo noci, v ktorej by ma moja dobrá matka nechala samého; však šla za mnou po morí a po suchej zemi, aby si rozdelila môj život so mnou; božechráň, aby sa stala v šťastnom živote taká nemilosrdná, aby nepotešila svojho smutného syna, ak dáky žiaľ dolieha na jeho srdce, ona, ktorá ma tak nevýslovne milovala a nikdy ma nechcela vidieť smutného."¹¹ Ako jasno vyžaruje z týchto slov Augustínova vlastná detinská láska! Nikdy teda neopustila spomienka na mŕtvu prácou zavaleného.

¹¹ V „De cura pro mortuis agenda“
— O starostlivosti o mŕtvych. —

UCTIEVANIE SVÄTEJ MONIKY.

— *Cirkev nezabúda na nikoho zo svojich svätých detí.* —

(*Ernest Hello : Postavy svätých*).

Po Augustínovej smrti zanikla rímska ríša v nepokojoch sťahovania národov. Mladé germánske kmene nastúpily namiesto Rimanov. Nastávaly nové časy, nové mená zatienily lesk starých. Nádherné umelecké diela boli zničené, alebo doslova podupané na zemi.

Nieť sa teda čo čudovať, že sa Monikin hrob dostal do zabudnutia a s ňou aj jej pamiatka.

Po tisíc rokoch temnosti a mlčania vystúpila konečne znova do jasného svetla Cirkvi.

Uctievaním svojho rehoľného otca boli augustiniáni mnísi privedení tiež k uctievaniu jeho matky. Pátrali po mieste hrobu, a na svoju radosť našli s menom Moniky sarkofág. Na kvetnú nedeľu roku 1430 preniesli sväté pozostatky s veľkou slávnosťou po Tibere do Ríma a uložili ich do malého chrámu svätého Tryfonia. Kronikár zaznamenáva, že ľud, ktorý sa nahrnul vo veľkom počte, nepoznal meno Moniky, ale začal jasať, keď sa dozvedel, že je to matka veľkého cirkevného otca Augustína. V nádhernej chváloreči prehovoril pápež Martin V. o živote a ctnostiach svätej ženy a matky; jeho reč nahradzuje bulu o svätorečení.

Odtiaľ začala úcta svätej Moniky pomaly rozkvitať. Augustiniáni mnísi slávili 5. mája obrátenie svojho zakladateľa (popri „Obrátení sv. Pavla“ jediný spomienkový deň na svätých toho druhu). S milou pozornosťou položila Cir-

kev sviatok jeho svätej matky, ktorá mu zaslúžila ten veľký zázrak milosti svojou ustavičnou modlitbou, svojimi slzami a nepremožiteľnou svojou nádejou, na predchádzajúci deň. Tak prešli chválospevy na konci offícia matky do prvých hymnov, ktoré pozdravujú obrátenie syna. „Uctievať odteraz matku v synovi; slúžte obidvom v rovnako detinskej láske!“ hovoril pápež Martin strážcom jej hrobu.

Čoskoro sa ukázal chudobný chrám svätého Tryfonia pímaly pre množstvo pútnikov. A tak boly roku 1480 pozostatky uložené do nového chrámu San Agostino, ktorý vystavili augustiniáni. Tým sa malo naznačiť spojenie matky so synom v spoločenstve svätých. Pod oltárom bočnej kaplnky sú skryté sväte pozostatky od roku 1760 v urne antického zeleného mramoru; na nej sú slová:

„Hic jac.(et) Corpus S. Matris Monicae.“

(„Tu leží telo sv. matky Moniky.“)

Predošlý hrob, z bieleho gréckeho mramoru vykresaný sarkofág so závitkovitými skrútenými vyžliabkami a jednoduchými ozdobami, bol umiestnený v bočnej stene kaplnky. Nesú ho štyri nohy levov; na doske možno vidieť ležiacu postavu svätice v jednoduchých šatách. Vážne, ba drsné línie vznešenej tvári hovoria o bolestiach, ktoré mala Monika cez dlhé roky pre Augustína. Latinský nápis na podĺžnej strane pomníka vyzýva návštevníkov uctievať svätú matku Augustínovu, ktorá, súc darovaná celému

svetu, pôjde v ústrety prosbám prosiacich a dopraje im pomoc.¹²

Zásluhou svätého Františka Salézskeho, veľkého ženevského biskupa (1567—1622), úcta Moniky sa značne rozmáhala. Predstavil ju všetkým ženám a matkám ako vzor a dal ju svojej duchovnej dcére, svätej Johane Františke Chantal, ktorá sa tiež sužovala pre svojho syna, za zvláštnu patrónku. Tým príkladom povzbudené vytvorily nábožné francúzske matky roku 1850 voľnú spoločnosť, aby sa modlili za svojich synov, za svojich v oných časoch na vieru chudobných, veľmi ohrožovaných a za stratených synov. Vznešený obraz Moniky sa vznášal nad ich schôdzkami ako svetlo; popri Márii, nádeji utrápených, bola dôverná ochranná svätica tých trpiacich žien. Pius IX. povýšil spolok roku 1856 na hodnosť arcibratstva, ktoré sa čoskoro rozšírilo aj v iných krajinách (v Nemecku pod menom „Spolok kresťanských matiek“).

Viac, ako mohol Augustín predvídať, sa bude myslieť asi až do konca časov na jeho svätú matku, a to nielen jeho spolubratia pri oltári, ale aj mnohé, ktoré majú, rovnako ako ona, vznešené bolestné povolanie matky.

¹² *Hic Augustini sanctam venerare parentem,
Votoque fer tumulo, quo iacet illa, sacro
Quae quondam gnata, toti nunc Monica mundo
Succurit precibus, praestat opemque sibi.*

Obraz a nápis pochádzajú z neskoršieho času.

MONIKA AKO VZOR.

— Sláva dvojiteho materstva bola najkrajšia koruna, ktorú dostal jej život, bohatý na starosti a obety —

(Wunderle : Einführung.)

Na každej postave svätca spočíva žiara a čaro vlastnej osobnosti; bo kresťanstvo nezničí prirodzenosť človeka, ale ju vyvýši a ožiari.

Monika, taká obdivuhodná vo svojej láske k Bohu a bližnému, taká vzorná ako manželka, stojí predsa pred trónom Baránka v žiarivom venci mučeníčiek, kňahýň, zakladateľiek reholí, kajúcníc, mystikov ako s v ä t á m a t k a. Vlastnú dušu vytvorila podľa obrazu Krista, priviedla svojho muža k večnému životu, ale jej životným dielom, jej darom Bohu a ľuďom je jej veľký, svätý syn. Preto uctieva Cirkev, ktorá si veľmi váži opravdivé vdovy „svätú vdovu Moniku“ zvlášť ako „dvojitú matku svätého Augustína“.

Monikin život, v celku jednoduchý, jej „malá cesta“ vo svete, je veľpieseň najsilnejšej, vytrvalej, nepremožiteľnej, ba, ak tak možno povedať, Boha premáhajúcej materinskej lásky. Svätej materinskej lásky, bo Monika bola svätica, hoci „bola stvorené z tej istej hliny, ako my“ (svätý Bernard).

Pri každej šľachetnej a dakedy poľutovaniahodnej ľudskosti sa vznáša tajomstvo okolo „maznáčikov božích“ (Ilse von Stach), ktoré my dobre tušíme, ale nemôžeme pochopiť; je to nevyskúmateľné tajomstvo božieho vyvolenia. Často vidíme zažiariť len lúč nadprirodzenej krásy ich duší, sršať len jediná iskru zo svätého ohňa, ktorý skrývajú v hĺbke svojej bytosti. O nich

všetkých, tiež i o „malých svätých, všedných svätých“ platí slovo: „Vedzte predsa, synovia ľudskí, že Pán urobil zázrak na svojom svätom“ (žalm 4, 4).

I Monika, svätá matka, nevykonala nič neobvyčajného. Popri Bohu milovala nadovšetko syna svojho srdca; sledovala ho na jeho hriešnych cestách, bojovala oňho s nebom, zo začiatku azda priprudko, potom vo svätej trpezlivosti, vždy s modlitbou, so slzami, pôstom a udeľovaním almužny. To môže robiť matka aj dnes, musí to robiť dnes, v časoch, ktoré sú v mnohom podobné jej časom.

Vždy kľacia modliaci sa, najmä matky, na hrobe svätých a prosia za svoje deti, ktoré sú v nebezpečenstve, alebo blúdia. Azda uznajú vo svetle života tejto svätice, že sa sami dopustili Monikinej počiatočnej chyby a nesplnili rozvážne na svojich deťoch slová: „Hľadajte najprv kráľovstvo božie a jeho spravodlivosť!“ v jeho rozhodnosti pre svoje deti. Príklad matky svätého Augustína však dáva im silu dôverovať ďalej, aj keď ich prosby ostávajú zdanlivo nevypočuté. Veria, že Boh, ľudský hovoriac, iba neskôršie „prijal milosrdne zbožné slzy svätej matky za obrátenie jej syna“ (officium sviatku).

Čo vykoná matka výchovou, príkladom a, ak to už nie je možné, len dôveryplnou, vytrvalou modlitbou, nevyjde nazmar. Svätá materinská láska má naozaj vykupujúcu silu a môže vyhasiť i najprudšie blkotajúci oheň hriechov. Podobne vykonáva skrze Všemocného moc na dušu zdanlivo strateného dieťaťa.

Ak Bohočlovek za svojho pozemského života nemohol odporovať prosbám rodičov o zachovanie telesného života svojich detí, ak uzdravil námesačného chlapca, syna kráľovského úradníka, dcéru kananejskej vdovy, ak privolal Jairovu dcérušku späť k životu a „dojatý súcitom“ odovzdal plačúcej naímskej vdove mŕtveho syna, čím skôr vypočuje potom matku, ktorá, ako Monika, neúnavne vysiela až do Srdca Božieho modlitby a úpehlivé volania o večné spasenie svojho dieťaťa!

„Či by si však Ty, Boh milosrdenstva, pohrdol skrúšeným a poníženým srdcom matky...?

DOSLOV PREKLADATEĽA.

Augustínovské knihy (Vyznania svätého Augustína a podarený životopis svätca od L. Bertranda, vyd. SSV.) vyšly už v troch vydaniach. To by dokazovalo, že u nás je hlboký a živý záujem o náboženské knihy. SSV vykonal záslužnú prácu, že vydal tie knihy. Teraz vychádza dielko „M o n i k a, s v ä t á m a t k a“ od M. Fassbinderovej. Kto si prečíta dielo Bertrando, nájde istotne veľa údajov o Monike, svätej matke. Spisovateľka ich posbierala z rozličných prameňov a podáva v hlavných črtách vývoj úcty svätej Moniky a hodnotí ju (kapitola: M o n i k a a k o v z o r) v závere knižky. V tom je jej význam. Nepodáva nijaké nové údaje, poznatky; sbiera ich však a triedi. Soznam použitej literatúry svedčí o statočnej práci.

Ponajprv prichodí vzdať vďaky Bohu, že dal zdravia i sily a pomohol dokončiť započaté. I za to, že aj ja som mohol dačím prispieť. Srdečné vďaky vzdávam tiež p. redaktorovi edície, Prof. Dr. I. Müllerovi za ochotu a porozumenie.

Tulčík, v marci 1946.

A. Lipka.

SOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.

- St. Aurelii Augustini Confessionum Libri Tredecim. Ex recognitione P. Knöll, Leipzig 1926 (Teubner).
- (Hertling Georg Graf v.: Die Bekenntnisse des hl. Augustinus. I—X Buch, Freiburg 1921, 16-18 Auflage (Herder).
- Hefele Hermann: Des heiligen Augustin Bekenntnisse, Jena 1922, (Eugen Diederichs) 3-5 Tausend.
- De Beata Vita Liber Unus. De ordine Libri Duo, in: Sancti Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi Operum Tomus Primus. Venetiis MDCCLVI.
- Sancti Aurelii Augustini Vita et Secunda Vitae Pars, Auctore S. Possidio, in: Acta Sanctorum Augusti, Tomus VI. 213—460. Antwerpen MDCCXLIII.
- De S. Monica Vidua, in: Acta Sanctorum Maii, Tomus I. 474—492, Antwerpen MDCLXXX.
- Habermann-Bougaud: Die heilige Monika, Mainz 1870.
- Speyer Dr. Marie: Die heilige Monika, in: Charakterbilder der kath. Frauenwelt, 2. Bd. 76-131, Paderborn 1911.
- Hertling, Georg Freiherr v.: Augustin. Der Untergang der antiken Kultur. München 1904 (Kirchheim).
- Wunderle, Georg: Einführung in die Konfessionen Augustins, Augsburg 1930 (Haas und Grabherr).
- Lesaar, Hubert: Der hl. Augustin. Ein Lebensbild. München 1930 (Kösel und Pustet).
- Papini, Giovanni: Der hl. Augustinus. Übersetzt von Paul Stephan, Berlin, Wien, Leipzig 1930 (Szolnay).
- Bertrand Louis: Der hl. Augustin. Übersetzt von Max Graf Platten-Hallermund. Bonner Buchgemeinde 1931.
- Bernhart, Dr. Joseph: Augustinus. Lübeck 1933 (Coleman).
- Guardini Romano: Die Bekehrung des Aurelius Augustinus, Leipzig 1936 (Jakob Hegner).
- Zellinger, Joh.: Augustinus und die Volksfrömmigkeit. München 1936 (Hueber).
- Allzog, Johannes: Kirchengeschichte. Mainz 1855 (Kupferberg).
- Bardy, G.: L'Afrique Chrétienne. (Blud et Gay, Paris 1930).

Obsah:

Strana :

K slzám svätej Moniky . . . 9.

Životný obraz.

Čas a okolitý svet . . . 15.

Mladosť. 19.

Manželstvo 22.

Materstvo 26.

Duchovné spoločenstvo

s Augustínom 61.

Svätý koniec 72.

Uctievanie svätej Moniky . . . 81.

Monika ako vzor 84.

Doslov prekladateľa 87.

Soznam použitej literatúry . . . 88.

Obsah 89.

Špisovateľ:	<i>Mária Fassbinderová.</i>
Názov:	<i>Monika, svätá matka.</i>
Vydala:	<i>Dominikánska edícia VERITAS.</i>
Sväzok:	<i>Jedenásty.</i>
Knižnica:	<i>Revue S M E R.</i>
Redaktor:	<i>Dr. Inocent Müller, OP.</i>
Vytlačila:	<i>Kníhtlačiareň WIKO, pod národ. správou v Košiciach.</i>
Roku:	<i>1946.</i>